

Rozvoj grafomotoriky prostřednictvím rytmických aktivit v mateřské škole

Nicola Janečková

Bakalářská práce
2019

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Nicola Janečková
Osobní číslo: H160515
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy
Forma studia: kombinovaná

Téma práce: Rozvoj grafomotoriky prostřednictvím rytmických aktivit v mateřské škole

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury o rozvoji grafomotoriky.

Vymezení teoretických východisek, základních pojmů z oblasti grafomotoriky.

Zkoumání rozvoje grafomotoriky za pomoci rytmických aktivit.

Zpracování projektu rozvoje grafomotoriky s využitím rytmických cvičení pro děti předškolního věku.

Ověřování a evaluace projektu.

Zpracování doporučení pro praxi mateřských škol.

Rozsah bakalářské práce:
Rozsah příloh:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- Doležalová, J. (2016). **Rozvoj grafomotoriky v projektech (Vydání druhé)**. Praha: Portál.
Lipnická, M. (2007). **Rozvoj grafomotoriky a podpora psaní: preventivní program, který pomáhá předcházet vzniku dysgrafie**. Praha: Portál.
Loose, A. C., Piekert, N., & Diener, G. (2007). **Grafomotorika pro děti předškolního věku: cvičení pro děti ve věku od 4 do 8 let (Vyd. 2)**. Praha: Portál.
Vágnerová, M. (2012). **Vývojová psychologie: dětství a dospívání (Vyd. 2., rozš. a přeprac)**. Praha: Karolinum.
Zimmer, R. (2012). **Handbuch der Psychomotorik: Theorie und Praxis der psychomotorischen Förderung von Kindern**. Freiburg: Herder.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Jana Doležalová, Ph.D.**
Ústav školní pedagogiky
Datum zadání bakalářské práce: **10. října 2018**
Termín odevzdání bakalářské práce: **26. dubna 2019**

Ve Zlíně dne 10. října 2018

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně ...14.12.2018...

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Opírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce teoreticko-aplikačního charakteru se zabývá rozvojem grafomotoriky prostřednictvím rytmických aktivit u dětí předškolního věku v mateřské škole.

Teoretická část je členěna do tří kapitol. První kapitola se zaměřuje na grafomotoriku, druhá kapitola se věnuje podmínkám u kreslení a psaní a poslední část se zabývá propojením rytmu a grafomotoriky.

V praktické části se vytváří, ověřuje a vyhodnocuje projekt, který je zaměřen na grafomotoriku s rytmickými činnostmi, které napomáhají grafomotoriku rozvíjet. Projekt postupuje od nejjednodušších prvků po složitější grafomotorické prvky. Praktická část je realizována v herně Mateřské školy, ve které celý projekt probíhá. Celkově jsem pracovala se 4 dětmi předškolního věku, přičemž jedno dítě má odloženou školní docházku. Zhodnocení úspěšnosti projektu je provedeno po dokončení všech 10 lekcí porovnáním vstupního a výstupního grafomotorického testu.

Klíčová slova: předškolní věk, grafomotorika, rytmická aktivita, projekt, mateřská škola.

ABSTRACT

The bachelor thesis of theoretical-application character deals with the development of graphomotoric through rhythmic activities in preschool aged children in kindergarten. The theoretical part is divided into three chapters.

The first chapter focuses on graphomotorics, the second chapter deals with the conditions of drawing and writing and the last part focuses on the interconnection of rhythm and graphomotorics. In the practical part a project is created, verified and evaluated, which is focused on graphomotorics with rhythmic activities, which help to develop graphomotorics. The project proceeds from the simplest elements to more difficult graphomotor elements.

The practical part is realized in the playroom of the nursery, where the whole project is carried out. Overall, I worked with 4 children of pre-school age including 1 child with postponed school attendance. The evaluation of the project success is done after completing all 10 lessons by comparing the input and output of the graphomotor test.

Keywords: preschool age, graphomotorics, rhythmic activity, project, kindergarten.

Moc ráda bych chtěla poděkovat za užitečné rady, čas a předání získaných zkušeností a přípomínek vedoucí mé práce PhDr. Janě Doležalové Ph.D. Dále děkuji všem, kteří se na mém projektu podíleli, ať už šlo o zúčastněné děti, paní učitelky, nebo rodiče. Závěrem chci poděkovat celé mé rodině za podporu během studia.

„Chválit a povzbuzovat děti je stokrát účinnější než hrozit a trestat.“ (Orison Swett Marden)

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	11
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 GRAFOMOTORIKA	13
1.1 ČINITELÉ OVLIVŇUJÍCÍ GRAFOMOTORIKU	14
1.2 MOTORICKÝ VÝVOJ	15
1.2.1 Hrubá motorika.....	16
1.2.2 Jemná motorika	17
1.3 VÝVOJ KRESBY	18
1.4 GRAFOMOTORICKÝ VÝVOJ DÍTĚTE	19
1.5 PREGRAMOTNOST V MATEŘSKÉ ŠKOLE.....	21
1.6 POŽADAVKY KLADE NÉ NA PÍSMO V 1. TŘÍDĚ	22
1.7 KOGNITIVNÍ PROCESY (PERCEPCE) OVLIVŇUJÍCÍ GRAFOMOTORIKU	22
2 PODMÍNKY PŘI KRESLENÍ A PSANÍ	25
2.1 UVOLŇOVACÍ CVIKY	25
2.2 AUTOMATIZACE PSACÍHO POHYBU	27
2.3 ÚCHOP GRAFICKÉHO NÁČINÍ.	27
2.3.1 Špetkový úchop	28
2.3.2 Špatné držení špetkového a pěstičkového úchopu	28
2.3.3 Hrníčkový úchop	29
2.4 POLOHA TĚLA	30
3 PROPOJENÍ GRAFOMOTORIKY A RYTMU	31
3.1 VÝZNAM RYTMU V GRAFOMOTORICE	31
3.1.1 Rytmus ve Waldorfské pedagogice	31
3.2 SENZOMOTORICKÁ KOORDINACE	32
3.2.1 Rytmus, jako klíč k psychomotorice	33
3.3 STIMULAČNÍ PROGRAMY ROZVÍJEJÍCÍ GRAFOMOTORIKU.....	34
3.3.1 Stimulační program Maxík	34
3.3.2 Metoda dobrého startu.	35
II IV. PRAKTICKÁ ČÁST	37
4 PROJEKT PRO ROZVOJ GRAFOMOTORIKY	38
4.1 POTŘEBNOST PROJEKTU.....	38
4.2 ZÁSADY PŘI TVORBĚ PROJEKTU.....	39
4.3 ORGANIZACE PROJEKTU	40
4.4 CÍLE APLIKAČNÍ ČÁSTI.....	40
4.5 POUŽITÉ METODY PŘI HODNOCENÍ DĚTÍ.....	40
4.6 POPIS VÝZKUMNÉHO VZORKU	40
4.7 ČASOVÝ HARMONOGRAM A OBSAH PROJEKTU	42
4.8 CHARAKTERISTIKA PROJEKTU	42
5 PRŮBĚH GRAFOMOTORICKÉHO PROJEKTU	43

5.1	LEKCE Č. 1	43
5.2	LEKCE Č. 2	46
5.3	LEKCE Č. 3	49
5.4	LEKCE Č. 4	52
5.5	LEKCE Č. 5	55
5.6	LEKCE Č. 6	58
5.7	LEKCE Č. 7	61
5.8	LEKCE Č. 8	64
5.9	LEKCE Č. 9	67
5.10	LEKCE Č. 10	70
6	EVALUACE PROJEKTU	73
6.1	CELKOVÉ VYHODNOCENÍ	77
6.2	DOPORUČENÍ PRO PRAXI	78
	ZÁVĚR	79
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	80
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	83
	SEZNAM OBRÁZKŮ	84
	SEZNAM PŘÍLOH	88

ÚVOD

V této teoreticko-aplikační bakalářské práci se věnuji oblasti grafomotoriky a to jak v rovině teoretické, tak v rovině praktické. Nástrojem pro rozvoj grafomotoriky nám zde slouží rytmické aktivity.

Grafomotoriku, stejně jako rytmické cítění, je potřebné v předškolním věku podporovat a rozvíjet, jelikož chceme podporovat všestranný rozvoj osobnosti dítěte, a tím připravit děti ke školní výuce a k celému jejich životu, ve kterém je gramotnost základním klíčem úspěchu.

Téma jsem si vybrala, protože mě zajímá a myslím, že je to jedna ze stěžejních oblastí, kterou bychom jako učitelky v MŠ měly správně rozvíjet a klást na tuto oblast rozvoje důležitost. Protože pracuji třetím rokem jako paní učitelka v mateřské škole, poznala jsem již mnoho dětí, které měly s grafomotorikou velké problémy. Největší potíže nastávají při přechodu do základní školy, kdy se dítě nedokáže dlouhodobě soustředit, neumí správně uvolnit zápěstí před psaním a vznikají problémy se špatným držením psacího náčiní a velkým tlakem na papír. Úroveň hrubé i jemné motoriky, vizuomotoriky a grafomotoriky rozvíjíme hravými činnostmi již v MŠ. Motivací je nejen úspěšné přijetí do ZŠ, ale také další rozvoj v životě dítěte. Aby dítě zvládalo kladené úkoly, je potřeba začít připravovat dítě již při návštěvě mateřské školy.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 GRAFOMOTORIKA

Grafomotorika je hlavní pojem, kterému se nyní věnuje celá první kapitola. Nyní zde uvádím několik autorů, kteří grafomotoriku definují.

„Grafomotorika je soubor psychomotorických činností, které jedinec vykonává při psaní“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 85).

„Grafomotorika je specifická motorika, koordinovaná pohybová aktivita při grafických projevech“ (Mlčáková, 2009, s. 10).

Doležalová (2016, s. 21) ve své publikaci uvádí: *„Grafomotoriku nelze chápat jen jako pouhé pohyby ruky při grafických úkonech. Jedná se o činnost mnohem složitější. Grafomotorika je vysvětlována jako soubor senzomotorických činností, které jedinec vykonává při kreslení a psaní.“*

Výše zmínění autoři se shodují na tom, že jde o psychomotorickou činnost, při níž současně zapojujeme koordinaci těla, pohyb ruky, senzomotoriku, motoriku. Jde tedy o činnost, která je velmi komplexní a vyžaduje určitou přípravu na její provedení.

Pokud zvládneme správně rozvíjet grafomotorické dovednosti, jedná se o výsledek správně vyvinuté psychomotoriky. Tímto vytváříme předpoklad pro náročnější proces, jako je psaní tiskacích nebo psacích písmen, číslic. Dítě předškolního věku ještě není schopno napodobit psané písmo. Znamená to, že písmo, se kterým se dítě setkává v předškolním období, nemá být nácvikem psané formy písma, ale mělo by jít o grafické schéma, které jsou součástí výtvarného projevu dítěte (Pondelíková, 2011).

Grafomotoriku lze chápat jako pohybovou aktivitu, která je výsledkem všech psychomotorických procesů, které se podílejí na procesu psaní a kreslení. Grafomotorika je ovlivněná vývojem hrubé i jemné motoriky, pohybové a senzomotorické koordinace.

Dítě postupně získává také zkušenosti s jazykem, jako s komunikačním prostředkem. Rádo napodobuje, přijímá jazyková pravidla, která zpětně využívá ke komunikaci s druhými lidmi. Osvojuje si jazykové kompetence, které dále slouží při mluvení i naslouchání. Výsledky těchto procesů vyjadřuje dítě v mluveném projevu, nebo řečí těla a později i řečí psanou (Lipnická, 2007). Vše má za následek zrání centrální nervové soustavy, která přispívá ke koordinaci a organizaci pohybů celého těla.

Pohyby ruky směrem od loketního kloubu ke konečkům prstů se zjemňují a začínají být kontrolovány smysly, hlavně zrakem a hmatem. Grafický projev, který dítě vytváří,

ovlivňuje výrazně jeho psychiku. Vývoj psychických a motorických funkcí se zákonitě (podle Lipnické, 2007) odráží ve zvyšování úrovně jeho grafomotorických schopností. Kvalita grafických tvarů se postupně zdokonaluje, pohyby rukou se postupně uvolňují. Dítě se je učí ovládat, aby mohlo lépe uskutečnit svoje grafické záměry.

1.1 Činitele ovlivňující grafomotoriku

Jednotlivé fáze vývoje dítěte podléhají nejen vnitřním, ale také vnějším činitelům, které si v následujícím schématu ukážeme. Všichni činitelé jsou vzájemně propojeni a mají na vývoji dítěte stejnou odpovědnost a vliv. Proto např. pro dítě není MŠ (mateřská škola) méně důležitý činitel, než např. psychika dítěte.

Schéma 1 Činitele ovlivňující grafomotoriku.

Uvedené schéma znázorňuje činitele, které ovlivňují dítě při rozvoji grafomotoriky. Všechny tyto aspekty se vzájemně ovlivňují, není proto možné některý aspekt zcela vynechat a předpokládat, že se dítě bude v grafomotorice správně vyvíjet.

Rodina je prvním a základním činitelem pro všechny schopnosti a dovednosti, které se dítě učí. Jinak tomu není u grafomotoriky, u které vidí dítě rodiče, jak píšou a snaží se je napodobit.

Psychika (dítěte) je nezbytně důležitou oblastí, více se zmiňuji v kapitole 1.4.

Věk podle Lipnické (2007) poukazuje na to, že se děti vyvíjí podle specifik jejich věku. Předpokládáme, že se bude jinak rychle vyvíjet dítě dvouleté, které si zatím zkouší,

co s tužkou dovede a jak funguje, než dítě pětileté, jehož kresba je již obsahově bohatá a zaměřená na lidskou postavu.

Motorika je celková schopnost pohybu, ovládaná vůlí. Více se o motorice zmiňují dále.

Motivace je jedna z hlavních didaktických zásad, kterou dodržujeme. Pokud dítě není dostatečně motivováno, nevidí v plnění činnosti smysluplnost a zábavu, tudíž nechce úkol, nebo činnost plnit. Pokud si přejeme, aby děti se zájmem pracovaly na činnostech, které jim pomáhají rozvíjet schopnosti, učí je novým dovednostem a vědomostem. Celkově kromě motivace mluvíme o aktuální atmosféře a psychosociálním klimatem, který aktuálně u dítěte probíhá.

1.2 Motorický vývoj

Jelikož v sobě slovo grafomotorika ukrývá slova „grafo“ a „motorika“, považují za důležité se motorice v následující kapitole věnovat podrobněji.

Motorika je velmi důležitou částí vývoje každého dítěte a základním kamenem dalších vývojových oblastí, jako je třeba vizuomotorika, oromotorika apod.

Slovo motorika pochází z latinského slova „*motus*“, což znamená pohyb. „*Souhrn pohybových činností živého organismu řízených nervovým systémem a uskutečňovaným kosterním svalstvem*“ (Defektologický slovník, 2000, in Mlčáková, 2009, s. 10).

Motorika je dle Průchy, Walterové a Mareše souhrn pohybových schopností. Motorika je „*celková pohybová schopnost organismu. Skládá se z pohybů, které lze ovládat vůlí, pohybů volných i pohybů vyjadřující emoční stavy. Zahrnuje také činnosti, jako jsou psychomotorika a grafomotorika*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 159).

Motoriku zajišťují kosterní svaly, které jsou ovládané nervovou soustavou a díky jejich spolupráci můžeme vykonávat hrubé i jemné pohyby.

Velkou hybnost těla označujeme, jako **hrubou motoriku**. Druhou oblastí je **jemná motorika**.

Motorický a řečový vývoj se vzájemně ovlivňují. Pokud se u dítěte správně rozvíjí pohybový vývoj, nastupuje většinou bez problému v odpovídající období i vývoj řeči.

Duševní a tělesný vývoj dítěte do jednoho roku posuzujeme (podle Bednářové, Šmardové, 2007), zejména podle rozvoje motoriky. V předškolním věku mají tělesné aktivity a

obratnost významnou roli a pomáhají dítěti zapojovat se do společných činností s ostatními dětmi.

Dyspraxie

Dyspraxii můžeme jinak nazvat podle autorky Blahutkové (2003) jako **motorickou neobratnost**.

Obvykle tato porucha souvisí s další formou poruchy učení, např. s poruchou chování. Dyspraxii řadíme do skupiny specifických vývojových poruch motorické funkce zároveň se syndromem neobratného dítěte a vývojovou poruchou koordinace. Dříve byly tyto obtíže známé také jako syndrom nešikovného dítěte a minimální mozková dysfunkce. Dyspraxie se vysvětluje jako porucha či nezralost v uspořádání pohybů, která vede k dalším problémům v oblasti jazyka, percepce a myšlení (Blahutková, 2003).

1.2.1 Hrubá motorika

Hrubá motorika patří mezi první schopnosti, které můžeme u dětí diagnostikovat již od narození. **Hrubá motorika je souhrn všech pohybových činností a všech aktivit** dítěte, které postupně ovládá své držení těla, koordinuje své horní a zároveň dolní končetiny. Hrubou motoriku můžeme označit jako schopnost dítěte koordinovat celé tělo, jako jeden celek. Je to systematický pohyb, který rozvíjí pohyby trupu, těla, končetin, hlavy. Zvládnutí hrubé motoriky má základní význam pro plný rozvoj jedince (chůze, běh, lezení, plazení, házení). Dovednosti, které jsou zaměřeny na tuto oblast, pomohou dítěti získat sebedůvěru, zdokonalit koordinaci pohybů a prohloubit samostatnost.

Autorka (Nevěčná, 2010) rozděluje hrubou motoriku do dvou skupin. První skupinou je **hrubá motorika přirozená**, tedy taková, kterou dítě vede při jeho přirozených aktivitách, vše se děje spontánně a bez jakéhokoliv přerušování či napravování.

Druhou skupinou je **hrubá motorika záměrná**, která vzniká při navození určité situace, při které chceme dítě záměrně diagnostikovat, samotné dítě o tom ví.

Na rozdíl od jiných schopností můžeme provést diagnostiku hrubé motoriky pouhým okem, proto je snadno rozpoznatelné, pokud se dítě špatně vyvíjí. Při nápravě nevhodného návyku, které si dítě vytvoří, je dobré začít s nápravou co nejdříve.

1.2.2 Jemná motorika

Rozvoj jemné motoriky má pro dítě předškolního věku a jeho přípravu pro psaní nezastupitelný význam. Je propojen s vývojem hrubé motoriky, psychomotoriky, vizuomotoriky, grafomotoriky aj. (Dvořáková, Kukačková, Lietavcová, Svobodová, 2015).

Jemná motorika v sobě zahrnuje oblasti, jako je **grafomotorika**, **logomotorika**, mimika, **vizuomotorika** a **oromotorika**. Jemná motorika je řízená aktivita drobných svalů, kde se jedná o postupné zdokonalování jemných pohybů rukou, uchopování a manipulace s drobnými předměty v malém prostoru. Vývoj jemné motoriky úzce souvisí s poznávacími procesy a s vývojem malých i velkých svalových skupin. Vysvětlením je, že děti začínají mluvit v době, kdy se u nich začínají objevovat první kroky a v době, kdy začínají kreslit, také začnou více mluvit a manipulovat s předměty. Předpokladem pro dobrý rozvoj jemné motoriky je dobrý rozvoj hrubé motoriky a dobrá koordinace ruky a oka.

Vizuomotorika

Je to právě oko, které potřebujeme při psaní a kreslení. Pokud chceme umět psát, musíme mít nejen dobře uvolněnou ruku v zápěstí, ale také zdravý zrak. K těmto činnostem je potřeba vzájemná spolupráce ruky a oka, tedy vizuomotoriky.

Lateralita

Než dítě začne více kreslit, popřípadě před zahájením záměrného cvičení, které řadíme k rozvoji grafomotoriky, je velmi důležité znát lateralitu dítěte. **Lateralita** je podle Šmarodové a Bednářové (2007) pozvolný proces. Při sledování činností za dominantní považujeme ruku, která vykonává pohyb. Při kreslení pravou i levou rukou sledujeme úchop tužky, tlak na tužku, vedení čáry, plynulost tahu, vedení čáry. V pěti až sedmi letech se lateralita začne zřetelně projevovat a vyhraňovat.

Lateralita závisí na dominanci jedné, nebo druhé **mozkové hemisféry**. Pokud je dítě pravák, je jeho levá část mozku dominantnější, pokud se jedná o leváka, je tomu přesně naopak. Fasnerová (2018) rozlišuje lateralitu **funkční**, což je kvantitativní nesouměrnost a **tvarovou** lateralitu, což je kvalitativní nesouměrnost. Dále rozlišuje souhlasnou lateralitu, kde převažují veškeré párové orgány jen na jednu stranu, nevyhraněnou lateralitu, kdy dítě používá oba orgány stejně a překříženou lateralitu, kdy vede dítě dominantní ruka a k ní opačné oko.

Další dělení popisuje Fasnerová (2018) takto:

- Rozený levák, který je nepřecvičovaný.
- Rozený pravák.
- Přecvičovaný levák.
- Levák z nutnosti (amputace ruky).
- Patologický levák (poškození hemisféry).
- Ambidextr (obourukost).

1.3 Vývoj kresby

Výtvarný projev dítěte nám toho může mnoho napovědět. Od nejtělejšího věku pozorujeme u dítěte, zdali má o spontánní kresbu zájem. Kresbou nemyslíme pouze výtvar na papíře za pomoci tužky, ale i např. výtvar v písku za pomoci malé větvičky. Na rozdíl od kresby dospělého člověka, má kresba dítěte jiný charakter. Pro dítě plní kresba funkci neverbální řeči, kterou vyjadřuje svoje prožitky, představy, nebo také strachy. Kresba je důležitá pro pozdější osvojení dovednosti psaní. „*Pro dítě je kreslení přirozená činnost, která mu umožňuje vyjádřit svou představu o světě*“ (Kucharská, Švancarová, 2003, s. 40).

Podle (Nevěčné, 2010) **první etapa**, tzv. **období skvrn** vzniká u dětí do jednoho roku, kdy dítě neúmyslně vytváří první stopy na papíře, na zdi, na podlaze atd.

Do druhého roku dítěte hovoříme o **druhém stádium** čmáranic, kdy dítě již se zájmem kreslí a vidí ve svém výtvaru již nějaký význam. S postupným rozvojem pohybových dovedností se mění způsob vedení čar. Dítě rádo čmárá všemi směry, nezvedá při kresbě tužku z papíru. Při kresbě dokáže sedět maximálně pár minut, poté ho to přestává bavit.

Dalším vývojovým stádiem dětské kresby je **kresba hlavonožců**. Období kresby hlavonožců spadá do věku dětí tří až pěti let. Dítě již přikládá svému výtvaru určitý, pro něj důležitý význam. Kreslená postava má velkou hlavu a představuje zároveň hlavu krk i trup. Pomocí několika čar jsou znázorněny končetiny. Se stále více se projevujícím intelektem vyvíjejícího se dítěte postupně přibývají detaily na kresbě tzv. **hlavonožce**. V kolečku, které představuje hlavu, se objevují náznaky očí, nosu a úst.

Předposledním stádiem dětské kresby je tzv. **intelektuální realismus**. U dětí startuje během pátého až sedmého roku života. Dítě převážně kreslí, co se už dozvědělo a co ví a zná, než to co kolem sebe vidí, jeho ruka je korigována jeho vůlí, umí táhnout tužku směrem, kterým chce. Do sedmého roku dítěte kreslí tzv. transparentní, neboli průhledné (rentgenové)

obrázky, kdy můžeme vidět přes nakreslený domeček i tatínka, který pracuje v dílně a maminku, která vaří v kuchyni.

Před nástupem do školy by měla kresba dítěte obsahovat všechny hlavní části těla člověka, hlavu, trup, ruce, nohy, krk, vlasy. Končetiny by měly být znázorněny pomocí dvou čar, tzv. plošné zobrazení.

Mezi nejoblíbenější témata ke kreslení ze strany děvčat řadíme princezny, domečky, maminky, zvířata. Kluci často kreslí dopravní prostředky, vojáky, policisty (Kucharská, Švancarová, 2003).

1.4 Grafomotorický vývoj dítěte

Grafomotorický vývoj posouvá dítě dále od dětské kresby směrem k prvopočátečnímu psaní, kdy vznikají první pokusy o psanou řeč.

„Jde o proces, při němž se zdokonaluje koordinace motoriky ruky v součinnosti se smyslovými funkcemi, zejména se zrakem a hmatem, umožňuje dítěti kreslit a později i psát“ (Lipnická, 2007, s. 7).

Od raného věku dítěte dítě tvořivě hledá způsoby, jak graficky zaznamenat tok svých myšlenek, zážitků a zkušeností. Rozvoj grafomotoriky podporuje především dětská zvědavost. Jak bylo již zmíněno, dítě od malička komunikuje se svým okolím prostřednictvím kresby. Forma psané řeči ho v pozdějším věku posouvá do nové komunikační sféry, která mu nabízí nové činnosti a zprostředkovává mu novou formu komunikace. Během prvních sedmi let života získává dítě nové dovednosti, které v následujících letech pouze vylepšuje a zdokonaluje. Zcela nové dovednosti získává pomocí neustálé zátěže mozku, kdy si dítě vytváří nové struktury. K tomu abychom rozvíjeli grafomotoriku, potřebujeme děti naučit mnoho dalších dovedností a vést je k získání zkušeností z okolního světa pomocí těla, zraku, sluchu a hmatu. Ke každému dítěti je potřeba přistupovat individuálně při výuce čtení a psaní s ohledem na postupný vývoj, který je u každého dítěte odlišný. Naším úkolem je připravit dítě na budoucí psaní tak, aby pro něj byl přechod do školy co nejjednodušší a dopomohly mu k získání „základní gramotnosti“, kterou uplatní později ve společnosti (Fasnerová, 2018).

Volné čmárání bereme jako první projev grafomotoriky dítěte. Dítě vede různé čáry na papíře, přičemž pojmenovává tuto činnosti jako „psaní“. Napsanému přisuzuje určitý obsah a tvarům konkrétní význam.

Lineární čmárání je další etapou vývoje, kdy dítě vede různé délky čar, snaží se je uspořádat v horizontálním, nebo vertikálním směru. Nakresleným grafickým tvarům přisuzuje opět svůj vlastní význam. Neobjevují se ještě konvenčně používané tvary písmen, pouze některé prvky z nich.

Experimentování s písmeny. Tato etapa je založena na nápodobě a pozorování. Dítě napodobuje tvary písmen a přizpůsobuje jejich velikost. Snaží se psát tvarově jednoduchá písmena. Např. A, O, M, P, L, I.

Psaní vlastního jména. Dítě se pokouší napsat počáteční písmeno svého vlastního jména (svůj iniciál). Snaží se vymyslet zkratku, která by písmena popřípadě zjednodušila, nebo nahradila. Začíná si uvědomovat potřebu použití různých tvarů písmena. Ví, že jeho jméno je jeho subjektivní značka.

Psaní vycházející z emocionálních zážitků. Dítě motivuje silný vztah spojený s blízkou osobou, zvířátkem, oblíbenou hračkou. Chce napsat jméno svého oblíbené hračky, maminky, tatínka, sestřičky. Napsaným tvarům slov přisuzuje určitý význam, jde ale pouze o paměťové čtení a psaní.

Objevy psaní slov. Dítě začíná uvažovat nad počtem písmen ve slově. Často chce po dospělém, aby mu přečetl, co dítě napsalo. Na základě reakce zjišťuje, jestli je slovo napsané dobře, nebo špatně. Postupně začíná rozlišovat rozdíl mezi grafémem a fonémem.

Psaní hláskování. Dítě zná většinu tiskacích písmen z abecedy. Umí je přečíst a uplatňuje je při psaní slov. Říká si písmena nahlas a pomalu je zapisuje, začíná si uvědomovat pořadí písmen za sebou.

Konvenční psaní, při kterém dítě chápe význam psané komunikace, umí ji používat. Píše velkými tiskacími písmeny jednoduchá slova, nedokáže však ještě zdůvodnit jazyková pravidla psaní. Vše funguje pomocí paměti (Lipnická, 2007).

Pro praxi z tohoto postupného grafomotorického vývoje vyplývá, že každé dítě si musí jednotlivými etapami vývoje projít a je potřeba jednotlivé fáze respektovat.

Tabulka 2 Vývoj grafomotoriky (Looseová, 2001, s. 58)

VĚK DÍTĚTE	VÝVOJ GRAFOMOTORIKY
1-2 ROKY	<ul style="list-style-type: none"> ➤ První zkušenosti s tužkami ➤ Pastelku drží těžkopádně, křečovitě ➤ Čmára bez záměru ➤ Při kreslení pohybuje celou rukou
2-3 ROKY	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Pohyby jsou koordinovanější a jemnější ➤ S pastelkou kreslí spontánně ➤ Čmára klubíčka a spirály ➤ Postupně si vytváří správný návyk pro úchop
3-4 ROKY	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Znázorňuje postavy pomocí kruhů ➤ Kreslí hlavonožce ➤ Kreslí spirály, kruhy- sluníčka, čtverce, ➤ Pojmový obsah si neuvědomuje ➤ Zlepšují se tvarové variace
5-6 LET	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kreslí postavu i s trupem ➤ Kresba je obsahově bohatá ➤ Body spojuje čarou ➤ Začíná používat štětec ➤ Znázorňuje geometrické tvary
6-7 LET	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Dítě kreslí se správným úchopem tužky ➤ Je možné psaní v linkách ➤ Kresba i písmo se postupně zmenšují ➤ Písmo je spojitější a plynulejší ➤ Písmo se individuálně vyhraňuje

1.5 Pregramotnost v mateřské škole

Tzv. pregramotností myslíme „komplex utvářejících se gramotnostních dovedností v době před nástupem do základní školy“ (Doležalová, 2016, s. 13).

Vzhledem k významu gramotnosti v současné době je velmi důležité podporovat přípravu na psaní i čtení již od raného dětství. Úkolem učitelů v MŠ je hledat co nejoptimálnější postupy rozvoje psaní vzhledem k jejich individuálnímu vývoji a zvláštnostem, které se vážou k jejich věku. V období předškolního věku je velmi dobré pracovat s příběhy, které děti zažily, snažit se je určitým způsobem zaznamenat na papír a pak je vyprávět ostatním dětem (Casbergue, Strickland, 2016). Dítě získává postupně kompetence, které pak dále rozvíjí ve školní výuce za pomoci spontánních aktivit a sociálních situací.

Děti by po dokončení předškolního vzdělávání měly ovládat základní dovednosti, které předchází jak psaní, tak čtení.

V publikaci (Zápotočná, Petrová, 2010) se hovoří o tradičním modelu zabezpečení potřebných předpokladů a dispozic, které by se měly vyvíjet tak, aby byly děti na osvojení psané řeči dostatečně zralé a připravené jejich vývojem. Tuto dostatečnou připravenost dosáhneme pomocí správného metodického nácviku. Předpokladem úspěšnosti tohoto učení je, aby dítě disponovalo potřebným vybavením kognitivních dovedností a rozvinutými jazykovými kompetencemi, na základě kterých si grafickou podobu písma v příslušném čase osvojí, pochopí ji, zautomatizuje a dovede ji používat pro své potřeby.

1.6 Požadavky kladené na písmo v 1. třídě

Pokud chceme správně metodicky vést děti v mateřské škole ke správnému rozvoji grafomotoriky a připravit je na psaní v 1. třídě povinné školní docházky, je potřeba si základní požadavky kladené na písmo zjistit a nastudovat.

Hlavním cílem psaní na prvním stupni základní školy v kontextu písma je **čitelnost, plynulost a hbitost**. Písmo je čitelné, pokud tvary jednotlivých písmen odpovídají normě. Písmena jsou napsána bez jakýchkoliv deformací, rozestupy mezi slovy jsou pravidelné a úměrné velikosti jednotlivých písmen. Jestliže chceme udržet plynulost písma, klademe důraz na psaní jedním tahem. Tvary písma, které stojí, mají kulatý tvar, ležaté písmo je více protáhlé.

Základem dodržení hustoty písma je rytmus při psaní, který začínající písař získá díky uvolňovacím cvikům (Fasnerová, 2018). V mateřské škole proto zařazujeme grafomotorické úkoly, ve kterých mají děti za úkol obtahovat nakreslenou čáru, nakreslit obrázky jedním tahem, kreslit variace grafomotorických prvků, které jsou předstupněm pro písmo.

1.7 Kognitivní procesy (percepce) ovlivňující grafomotoriku

Nejsou to pouze vnější procesy, které ovlivňují grafomotoriku, ale také vnitřní činitelé. Exogenní činitelé jsou zejména na úrovni rodinného prostředí. Členi rodiny, materiální zabezpečení, vzdělání a zájmová orientace hraje taktéž zásadní význam.

Během prvních sedmi let života dochází nepřetržitě k rozvoji nových schopností pomocí hravé konfrontace s vlastními možnostmi jednání. Nové reakce se vytváří pomocí reakcí neustálého přizpůsobování. „*Tento proces integrace přispívá k dalšímu vývoji mozku a vede k lepším strukturám organizace v mozku*“ (Looseová, Piekertová, Dienerová, 2001, s. 40).

Aby se dítě naučilo psát, je potřebná základní zkušenost v oblasti učení a prožívání. Zde odkazují na problematiku k autorce Vágnerové (2005). Nejprve se dítě musí seznámit s předměty ve svém okolí, osahat si je rukama, aby si je poté mohlo převést do abstraktního pojmu. Pokud si např. neosahalo kruh, je zřejmé, že si ho nepředstaví v myšlenkách a tudíž ho nezvládne ani namalovat.

Vnímání

„Vnímání je psychický proces, kterým zobrazujeme jevy, působící v daném okamžiku na naše smyslové orgány“ (Čáp, 2007, s. 28).

Vnímání řadíme do základních poznávacích procesů, které umožňují kontakt s okolním světem i se sebou samým. Vnímání umožní dítěti účelně jednat. V předškolním věku dítěte je vnímání nasměrováno na to, co dítě v daný moment upoutá (Říčan, 2009).

Zrakové vnímání

Pomocí zraku získáváme při vývoji nejvíce informací z okolního světa. Pomocí zraku se dítě učí, zkoumá. Zrak se začíná vyvíjet už při prenatálním vývoji a dítě ho začíná ihned plně využívat. Po narození dítě začne automaticky využívat tzv. vizuomotorickou koordinaci očí a rukou. Konkrétně pro případ grafomotoriky je důležité vědět jak zrakové vnímání správně diagnostikovat. Při rozvoji grafomotoriky je důležité zrak pomocí cvičení otestovat, stačí pozorovat oči dítěte při našem obvyklém rozhovoru, který s dítětem vedu. Pokud je schopen pohotově reagovat, sledovat co se děje, plnit pokyny, rozeznat barvy, pak není potřeba podle autorky (Nevěčné, 2010) dále zrak diagnostikovat a blíže se mu věnovat.

Sluchové vnímání

Sluch můžeme považovat za významný prostředek lidské komunikace. Pokud nefunguje správně sluch, nebude se správně vyvíjet ani řeč. Pokud zachytíme nedostatky v oblasti řeči, je dobré se nejprve zaměřit na vyšetření sluchu. Vývoj sluchu je spojen již s dobou před narozením. Již jako plod dokáže pomocí sluchu zachycovat zvuky z vnějšího okolí. Nejdůležitějším obdobím, kdy se sluch rozvíjí, je předškolní věk. Dítě postupně filtruje zvuky z okolí. Vyčleňuje figury a pozadí. V tomto období se hůře soustředí a nám se může zdát, že nás dítě neposlouchá, nebo nevnímá. Před nástupem do školy by dítě mělo umět záměrné vnímání naslouchání. Tato schopnost vzniká podle Nevěčné (2010) při učení

básniček, písniček, pohádek a krátkých příběhů. Pro naši bakalářskou práci je důležité testovat sluchové vnímání, z důvodu práce s rytmickou aktivitou, ve které je sluch nejvíce potřebný.

Pozornost

„Pozornost je psychickou funkcí, která zaměřuje naše vědomí na určité objekty, situace, pocity apod.“ (Šmelová, Petrová, Suralová, 2012, s. 58).

„Pozornost je stav vyznačující se tím, že jsme určitou dobu soustředěni na jednu oblast jevů“ (Čáp, 2007, s. 39).

Dítě není schopno udržet dlouhodobou pozornost díky nedostatečně vyzářným nervovým buňkám. Dítě se také nedokáže zaměřit na více aspektů současně. Plháková (2003) uvádí dva typy pozornosti. První je záměrná, neboli aktivní a bezděčná, neboli pasivní. U záměrné pozornosti se věnujeme vědomě nějaké situaci, objektu, činnosti apod. U bezděčné nás určitá věc samotně upoutá, aniž bychom si to přáli. Postupem času se z bezděčné stává pozornost záměrná. Pozornost nám pomáhá soustředit se na danou aktivitu, kterou se učíme. Pro případ grafomotoriky má nezastupitelnou roli.

Hmatová percepce

Prostřednictvím hmatu poznáváme svět, reagujeme na teplo, chlad, tvary. Taktilní percepce sehrává taktéž při nácvičce psaní důležitou roli. Při nízké hmatové inteligenci bývají děti málo zručné. Pro lepší rozvoj této percepce zařazujeme poznávání předmětu hmatem se zavázanýma očima.

Kinestetická percepce

Zde se jedná o vnímání vlastních pohybů. Jedná se o vnímání pohybů celého těla, při nácvičce psaní hraje nezastupitelnou roli (Fasnerová, 2014).

2 PODMÍNKY PŘI KRESLENÍ A PSANÍ

Správným pracovním návykům ke kreslení a psaní by se mělo zodpovědně přistupovat již v mateřské škole. Jedině pomocí prevence můžeme pozitivně ovlivnit následný úspěšný start při psaní ve škole. Pracovními návyky zde myslíme uvolňovací cviky, které provádíme před psaním, správný úchop psacího náčiní a celkovou polohu těla při psaní. „*Dlouhodobým cílem správného metodického postupu učitele je, aby žáci dosahovali v psaní velmi dobrých výsledků, v takovém případě učitel dbá na to, aby děti při psaní správně seděly a zároveň dbaly na dodržení správného úchopu psacího nástroje a správného natočení psací podložky, papíru, nebo sešitu*“ (Fasnerová, 2018, s. 122-123).

2.1 Uvolňovací cviky

Každá činnost, kterou se učíme, prochází jednotlivým postupem, ve kterém nesmíme vynechat žádný krok. V souvislosti s grafomotorikou začínáme primárně s uvolňováním ruky, abychom se poté mohli věnovat grafomotorice bez jakýchkoliv obtíží.

Uvolnění ruky a uvolňovací cviky by se měly vždy provádět ve stoje. Nejprve začínáme na ploše, která visí, může to být např. betonová zeď, zavěšený papír, velká tabule. Poté přecházíme na cvičení, které provádíme ve vodorovné poloze, např. na písku, na lavici, na chodníku. Začínáme s největším formátem a postupně ho zmenšujeme. Jako první je potřeba uvolnit ramenní kloub, poté následuje loketní kloub a nakonec zápěstí společně s jednotlivými prsty. Ruka se velmi rychle unaví, není schopna dělat plynulý pohyb a tím pádem dítě nezvládá plynulé vedení čáry. Tlak na podložku může ovlivnit mnoho činitelů. Může to být způsobeno tím, že dítě drží tužku příliš křečovitě, nebo může mít zápěstí přitisknuté příliš k podložce a kreslí jen pomocí prstů.

Dalším činitelem, který ovlivňuje dítě, je například psychický stav, kterým dítě zrovna prochází, atmosféra ve třídě, úroveň hrubé a jemné motoriky, schopnost uvolňování a napětí ruky.

Nejlepší uvolnění ruky dle mého názoru je práce s rytmizací, kdy zapojujeme již na začátku písničku, básničku, hudební nástroje, jako např. dřívka, tamburínu, bubínek, které využíváme při práci s rytmickou hrou.

Cílem uvolnění ruky je připravit ruku na správný úchop kresebného a psacího náčiní, a tím zajistit uvolněné pohyby při kreslení. Vzhledem k tomu, že se děti na kresebnou nebo psanou

činnost soustředí, vzniká v těle napětí, které je potřeba uvolňovat. Po uvolnění ramenního, loketního a zápěstního kloubu cvičíme dlaně.

Cvičení dlaní provádíme s různými pomůckami, např. modelovací hmota, hlína, těsto. Modelujeme v dlaních i na podložce, válíme váleček, vytváříme kuličku.

Cvičení prstů začleňujeme jako poslední část z celkového uvolňování celé ruky. Do cvičení s prsty zapojujeme modelování, promíchávání materiálů různých vlastností, manipulaci různých předmětů a materiálů, jako jsou mozaiky, korálky, vyhazování drobných předmětů do úzkého hrdla lahve, přebírání a třídění materiálů. Vhodné jsou hry s prstovými loutkami, malování s prstovými barvami, zavazování a rozvazování uzlů, zavazování bot, zapínání knoflíků, zapínání vypínačů a spínačů, vyšívání s dřevěnou jehlou, skládání, trhání papíru (Doležalová, 2016).

2.2 Automatizace psacího pohybu

Automatizaci a fixaci jednotlivých psacích návyků si každý jedinec vytváří návyky už při prvních psacích pokusech. Špatné návyky se v pozdějším věku velmi špatně odstraňují, proto je důležité dbát na náležitou péči správným návykům již v předškolním období. Důležité je také neklást nepřiměřené požadavky na psaní. Každé předčasné nucení do psaní je proti vývojové (Penc, 1966 in Mlčáková, 2009).

Dítě neumí koordinovat psací pohyby, jeho svaly jsou po dobu psaní ve velkém napětí. Velmi často nehýbe předloktím, ani paží, používá pouze prsty a zápěstí a tím si znemožňuje pohyb po papíru. Než si začínající školák svůj pohyb zautomatizuje, vytváří si kresebné prvky pouze ve své optické představě. Automatizaci psacího pohybu rozumíme naučit správné tvary písmene bez zrakové kontroly. Tak se změní psaní z procesu řešení mnoha elementárních grafických úkolů v psaní obsahové (Mlčáková, 2009).

2.3 Úchop grafického náčiní.

Předpokladem pro správné psaní je zvládnutí nejen grafomotorických znalostí, ale také osvojení si správného úchopu grafického náčiní. „*Pro lidskou ruku je jen jeden úchop, který je pro ni nejpřirozenější a to je špetkový úchop. Pro psaní je však důležité mít rozvinutou jemnou motoriku, pohyb prstů, ale i hrubou motoriku, což je uvolněné rameno, loket a zápěstí*“ (Jana Johnová, online).

Děti si často navyknou držet tužku tak, jak se jim to napoprvé povede. Následkem tohoto je zafixované špatné držení grafického náčiní, které je křečovitě. Písmo je ve škole málo plynulé, drápovité, odčerpává dítěti příliš mnoho pozornosti, která později velmi chybí např. při kontrole gramatiky (Matějček, 2012).

Úchop psacího náčiní začínáme nácvikem špetky. Cvičení špetky podporujeme následujícími činnostmi: uždibování těsta, modelíny, cukrování, sypaní těsta, vytváření obrázků z barevného písku, drobných předmětů, práce s magnetickou tabulkou, setí semínek a podobně (Doležalová, 2016).

Psací náčiní

Psacím náčiním rozumíme všechny prostředky, kterými lze zanechat stopu. V mateřské škole jsou nejčastějším psacím náčiním pastelky, voskovky, měkké tužky.

2.3.1 Špetkový úchop

Při špetkovém úchopu držíme pero třemi prsty, palcem, ukazovákem a prostředníkem. Palec je oproti třetímu prstu v opozici, ukazováček přitlačuje a drží psací náčiní shora. Můžeme si pomoci nácvikem simulace solení, přičemž poté zasuneme psací náčiní zezadu. Prsty se nesmí prolamovat, pokud dítě láme tuhu, nebo trhá papír, je to známka toho, že psací nástroj drží příliš křečovitě a moc tlačí na papír. Špetkový úchop volíme z důvodu, že jako jediný nejméně zatěžuje nervosvalový systém v těle dítěte. Proto cvičíme tento úchop již v předškolním věku dítěte.

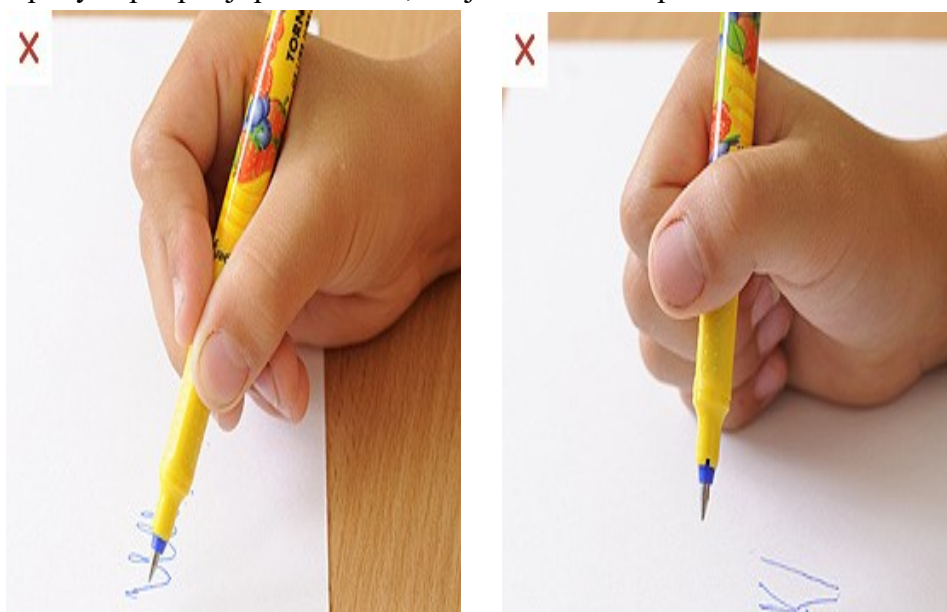

Obrázek 1 Ukázka špetkového úchopu.

2.3.2 Špatné držení špetkového a pěstičkového úchopu

Špetkový úchop s prolomeným ukazovákem - křečovité držení. Tento špatný úchop se vyskytuje často, dítě prolomí při špetkovém úchopu ukazováček, a tím si způsobí křeč celé ruky, někdy děti drží správně špetkový úchop a při lehké únavě povolí ukazováček a tím si na chvíli ruku uvolní.

Pěstičkový úchop je jeden z dalších velmi často používaných úchopů. Palec je ohnutý přes pero, ostatní prsty nepodpírají psací náčiní, ale jsou sevřené v pěst.

Obrázek 2 Ukázka špatného úchopu grafického náčiní: zleva špetkový úchop s prolomeným ukazovákem, pěstičkový úchop

2.3.3 Hrníčkový úchop

Hrníčkový úchop je taktéž velmi častým způsobem špatného držení psacího náčiní. Palec drží pero zespodu, prsteníček podpírá a prostředníček s ukazovákem jsou položeny shora, úchop nám připomíná držení hrníčku.

Obrázek 3 Ukázka hrníčkového úchopu.

2.4 Poloha těla

Správné vytvoření návyku správného sezení je proces velmi dlouhodobý. Učitelé nevedou děti ke správnému sezení dostatečně důsledně (Iljuchina, 1999, in Mlčáková, 2009). Dítě má při kreslení a počátečním psaní sedět stabilně a pohodlně. Správné sezení u stolu může být splněno pouze tehdy, pokud odpovídá nábytek dětské výšce. Na tomto se shoduje několik autorů (Synek, 1991, Wildová, 1998, Doležalová, 1998). Nohy by se měly dotýkat celým chodidlem podložky na zemi. Kolena by měla být ohnutá do pravého úhlu, celá váha těla dosedá na sedadle židle. Děti často sedí na okraji židle, kdy nemají rozloženou rovnováhu, také není vhodné, když má dítě příliš vysokou židli, ze které nedosáhne na zem, stejně tak u velkého stolu. Trup by se měl dotýkat o boční hranu stolu. Vzdálenost mezi trupem a stolem by měla být na šířku dlaně (Fasnerová, 2018). Ramena by měly být ve stejné výšce, předloktí obou rukou leží na stole souměrně, směřovat k sobě v pravém úhlu, předpokládaný spoj obou rukou je ve středu těla dítěte. Hlava by měla být mírně nakloněna nad papír. Vzdálenost od podložky by měla být asi 20-30 cm. Pokud dítě kreslí s hlavou velmi blízko papíru, ztrácí později ve škole přehled o napsaném textu a nedodrží například hustotu a rytmizaci v písmu, nebo celkovou úhlednost psaného textu (Fasnerová, 2018).

Obrázek 4 Ukázka polohy těla při psaní: vlevo správné postavení těla při psaní, vpravo špatné postavení těla při psaní.

3 PROPOJENÍ GRAFOMOTORIKY A RYTMU

V mé bakalářské práci se zaměřuji na grafomotoriku, podporovanou rytmickými aktivitami. Považuji za důležité se zaměřit na procesy, které tyto dvě oblasti propojují. Hovoříme zde o senzomotorické koordinaci a psychomotorice.

Rytmus je nezbytnou potřebou lidského těla. Jistá pravidelnost, rytmičnost a opakující se cykly, jako je např. střídání dne a noci, nebo ročních období, nás doprovází každodenním životem, jde o zcela přirozený proces, který potřebujeme. Tehdy, když je rozvoj spojován s rytmem, velmi často dochází k usnadňování nácviu nových dovedností, naučení nového pohybu. Již při prvních krocích dítěte slyšíme maminku říkat svému dítěti: „raz, dva, raz, dva“, čímž se snaží napomocť při střídání obou nohou dítěte.

Reprodukce i vnímání rytmu mají úzkou souvislost se sluchovou percepcí. Jsou tak ovlivněny kinestézií (vnímání vlastního pohybu) a stupně úrovně motoriky. Zjistilo se, že děti, které trpí poruchou rytmu, často selhávají v diktátech, kdy se dopouštějí specifických dysortografických chyb. Děti selhávají ve zkouškách prostorové orientaci, pravolevé orientaci, ve zkoušce syntézy a diferenciaci a sluchové analýzy (Zelinková, 2009).

3.1 Význam rytmu v grafomotorice

„Rytmus má význam pro grafomotoriku v tom, že automatizuje pohyb, uvolňuje ruku a navozuje odvážné a pravidelné vykonávání příslušných, požadovaných pohybů, pohyby usnadňuje“ (Doležalová, 2016, s. 35).

Pokud se některé z dětí bojí plynulého pohybu, rytmus může dětem pomoci strach odstranit, jelikož se budou soustředit především na rytmus a jejich ruka se stane lehká a uvolněná. Je důležité s dětmi procvičovat nejprve samotný rytmus a rytmická cvičení, pak následně zapojujeme k zvládnutému rytmu grafomotoriku.

Rytmický pohyb ruky je základem pro pozdější uspořádání písmen, slov, řádků, které působí jako jednotný celek. Děti si pomocí rytmického posunu ruky pomáhají a dosahují tím plynulého psacího pohybu (Mičáková, 2009).

3.1.1 Rytmus ve Waldorfské pedagogice

Waldorfská pedagogika je založena na třech základních principech. Je to obraz, rytmus a pohyb. Tato kombinace je vkládaná do každé z činností. Nezbytnou součástí každého dne je

jistý řád a rytmus, ke kterému jsou děti vedeny. Filozofie tohoto pravidla vznikla od našich předků, kteří existovali a žili na základě rytmu a určitých opakujících se rituálů. I přes to, že jejich život byl více komplikovanější oproti dnešní době, byli vnitřně vyrovnanější a vyváženější. Rudolf Steiner vyjadřuje myšlenku, že vědomí malého dítěte se vyvíjí stejně jako vědomí lidstva a právě opakovaný rytmus a rituály jsou přirozenou cestou k pěstování pocitu porozumění sobě samému a celkovému fungování. Rytmičké činnosti dává dítěti během prvních 7 let života pocit, že vše má své místo, účel a smysl (Smolková, 2007).

3.2 Senzomotorická koordinace

O senzomotorické koordinaci se zmiňují z důvodu propojení smyslových orgánů, tělesného pohybu a rytmizace, která se uplatňuje při spojení pohybů ruky a rytmických aktivit.

„Senzomotorické činnosti a dovednosti jsou spjaté se všemi psychickými procesy i s důležitými subsystemy osobnosti“ (Čáp, 2001, s. 374).

Senzomotorických činností máme nesčetné množství. Rozlišuje dvě velké skupiny senzomotoriky - reproduktivní a produktivní. U reproduktivních využíváme neustálého řetězce pohybu, u reproduktivních jde o činnost velmi proměnlivou a tvůrčí. Nyní si rozdělíme senzomotoriku do pěti oblastí:

1. **Rozlišení, diskriminace podnětů nebo pohybů** (př. zjištění rozdílu mezi napsaným písmem a předlohou).
2. **Senzomotorická koordinace** - spojení pohybu s určitým podnětem a také kontrolování a řízení pohybů podle zpětnovazebné informace (př. malování, přesné řízení pohybů na základě zrakové a hmatové kontroly).
3. **Stereotypní sled pohybů** - cyklické opakování pohybů.
4. **Časové charakteristiky** - udržování rytmu v opakovaných pohybech.
5. **Přizpůsobení pohybové činnosti, její pozměňování** (př. chůze).

Čáp (2001) dále rozděluje senzomotorickou koordinaci do tří fází, podle kterých učení postupuje směrem k cíli, stejně jako nácviku grafomotorického prvku.

Fáze 1. Přípravná

Tato příprava je převážně kognitivního charakteru. Její zanedbání znemožňuje další osvojení senzomotorické dovednosti. Orientujeme se v úkolu, požadavcích a podmínkách, za kterých budeme činnost provádět.

Fáze 2. Počáteční vykonávání činnosti s využitím získaných informací

Ve druhé fázi si osvojujeme základy metody příslušné činnosti. Nejdůležitější práci zde hraje práce s chybami, kdy se učíme zjišťovat své chyby nepřesnosti. Zapojujeme soustředěnou pozornost, motivaci, vytrvalost a svědomitost. Tyto úkoly jsou podporovány adekvátním metodickým vedením učitelky.

Fáze 3. Opakování činnosti

V této části nezapomínáme o názornou ukázkou, slovní instruktážní doprovod, kontrolu. Učíci se postupně osamostatňují, postupně se zmenšuje vědomá kontrola, pohyb se pomalu automatizuje.

Málo motivované činnosti jsou málo efektivní, popřípadě mohou vést k odporu k dalšímu učení. Pokud se nám naopak podařilo senzomotorickou činností vzbudit zájem, je možné ji dále efektivně rozvíjet.

3.2.1 Rytmus, jako klíč k psychomotorice

„Termín vyjadřující úzkou souvislost a vzájemnou podmíněnost psychické a tělesné (svalové aj.) složky činnosti a prožívání u řady typů úkolů v praxi i při školním učení“ (Pedagogický slovník, 2001, s. 193).

Psychomotorika využívá veškerého pohybu člověka jako výchovný prostředek. Tohle působení na člověka by mělo být především cílené, odpovědné a zábavné.

Psychomotorika v užším slova smyslu pojednává propojení motoriky a psychiky jedince. pochody a procesy. Poukazuje na těsnou souvislost psychického a motorického prožívání.

Pokud spojíme psychomotoriku a aktivity, které vedou k vnímání a rozvoji rytmu, vytvoříme novou složku pohybové aktivity, která vede k vyjádření prožitků a pocitů dítěte, prostřednictvím hudebního doprovodu. Rytmus je pro rozvoj psychomotoriky velmi důležitý. Nejdůležitější roli hraje hudba, díky které efektivně vyjadřujeme určité tempo, rytmus a další aspekty. Spojením hudby a psychomotoriky vznikla nová disciplína nazvaná muzikoterapie, která využívá prvky psychomotoriky, které jsou zařazovány do průpravy.

V mé práci se zaměřujeme na propojení psychomotoriky, grafomotoriky a rytmického cítění, které dítě pro správné provedení všech činností musí správně „cítit“ a slyšet. Pokud dítě od samého počátku neumí vytukat rytmus písně, například na dřevěné hůlky, je zřejmé, že se nemůžeme prozatím dostat na další těžší aktivity a musíme trpělivě trénovat jednoduché činnosti na rozvoj rytmického cítění.

3.3 Stimulační programy rozvíjející grafomotoriku

Hlavní stěžejní programy rozvíjející grafomotoriku jsem zvolila program „Metoda dobrého startu“, která vychází jako stěžejní program pro moji aplikační část. Další zmíněný je grafomotorický program „Maxík.“ V každém z těchto programů můžeme dle mého názoru nalézt velmi užitečné tipy a rady do praxe, nicméně se s některými částmi neztotožňuji.

3.3.1 Stimulační program Maxík

Program Maxík je stimulační program pro děti od pěti roků, také pro děti s odloženou školní docházkou a pro děti, kterým se v 1. třídě příliš nedaří čtení nebo psaní. Cílem tohoto programu je změna podmínek, za kterých může dítě podávat lepší výkony. Děti se během 30 týdnů věnují nácviku nových pohybových stereotypů, rozvoji komunikačních schopností a rozvoji v dílčích oblastech zraku, sluchu, prostorové orientace, grafomotorických dovedností a koncentrace pozornosti.

Maxík je maňásek, který doprovází a motivuje děti během celého kurzu. Samotný Maxík se chce naučit číst a psát a hledá kamarády, kteří by se s ním chtěli naučit číst a psát. Program je složen z deseti lekcí, které se konají jeden den v týdnu. Ve skupině pracuje s maximálním počtem deseti dětí. Lekce jsou uspořádány podle úrovně od nejjednodušší po těžší. Rodiče jsou v tomto případě pozorovatelé a do činnosti nezasahují. Po každé lekci jsou pro rodiče připraveny konzultační hodiny, které slouží jakou zpětná vazba každému dítěti, které obdrží odměnu a pracovní list na grafomotoriku. Každá z lekcí rozvíjí sluchové vnímání, rozlišování, paměť, audiomotoriku. V oblasti orientace se děti pohybují po třídě, rozvíjí orientaci v prostoru, dále orientaci na vlastním těle, v opozici, na ploše, využívají práci s knihou a sešitem. Rozvíjí oblast intermodality, kdy přepínají mezi různými způsoby smyslového vnímání. Ve školní praxi to znamená problémy v souvislosti mezi různými grafickými podobami souhlásek. Neméně důležitá rozvíjenou oblastí je serialita, která souvisí s řazením stále se opakujících běžných činností za sebou. Ve škole se projevují problémy se správným pořadím číslic, písmen ve slově, při psaní i čtení, s pořadím slov ve větě, nebo

číslíc v početním úkonu. Grafomotorické dovednosti rozvíjí správný úchop psacího náčiní, správné sezení, kvalitní pohyblivost všech kloubů, které jsou potřebné k nácvičku psaní. Za negativní považují především dlouhé soustředění pouze na jediný prvek, který se může protáhnout až na 10 dní. Pokud se dítě intenzivně nevěnuje podle předepsaného časového intervalu jednotlivým pracovním listům, lze považovat celkový program za zbytečný.

3.3.2 Metoda dobrého startu.

Iniciátorkou Metody dobrého startu u nás je Jana Swierkoszová. Tato Metoda je cvičení zaměřené na percepčně-motorický rozvoj, přispívá k lateralizaci, rozvoji pravolevé orientace. Původně vznikla na reedukaci psychomotoriky. Původní zakladatelkou byla v roce 1945 francouzská fyzioterapeutka Thea Budget, která vytvořila metodu „Le Bon Départ“. Metoda se využívala u dětí s motorickými obtížemi, s nevyhraněnou lateralitou, u leváků i u dětí neobratných. Všechna cvičení byla prováděna postupně pravou i levou rukou, následně dohromady a znovu pravou i levou rukou. Konečná úprava PhDr. Jany Swierkoszové je výsledkem mnohaletého hledání a ověřování. Spojuje v sobě teoretická i praktická východiska z praxe. Metoda dobrého startu tvořena z 25 lekcí, z nichž je každá postavena na lidové písni, která se v různých podobách prolíná celou lekcí. Rytmu, melodii, slovům, pohybové a řečové aktivity odpovídají grafomotorické cvičení. Jako první děti rozvíjí komunikaci na dané téma, v další části hrají pohybové hry. Celkovým vyvrcholením lekce je reprodukce grafického vzoru s hudebním doprovodem a zpěvem. Veškeré texty písní jsou známé melodie, které se děti během pobytu v mateřské škole učí a dobře je znají. Metoda je vytvořena pro děti od 5 let, je využitelná pro děti před nástupem do školy, ale je vhodná i pro školní děti. Využívá se hlavně u dětí se specifickými poruchami učení, nebo u dětí s narušenou komunikační schopností.

Struktura lekce začíná přivítáním s dětmi posílením jazykové kompetence, verbálních i neverbálních komunikativních dovedností, děti se seznámí s písničkou, zazpívají si ji společně s paní učitelkou. Dále pokračují pohybové hry zaměřené na posílení zrakové a sluchové percepce, a prostorové orientace. Následuje spojení písně s pohybem, děti pohyb provádějí například s tenisovým míčkem, polštářky, stuhami, sáčky. Dalším krokem je píseň spojená s pohybem, dítě napodobuje grafický vzor, který se pomocí lekce učí. Cvičení jsou zaměřena zároveň na pohyb, sluch i zrak. Nakonec dítě provádí sebehodnocení. Každá lekce je v příručce důkladně rozepsaná a detailně pro paní učitelku vysvětlená jednoduchým způsobem, takže dokáže bez problému lekce realizovat.

Kladně hodnotím celkové provázání celé lekce, kterou si děti procházejí. Na kurzu Metody dobrého startu jsme si sama vyzkoušela všech 25 lekcí, které jsem s dětmi v naší Mateřské škole zkoušela a byla jsem překvapená, jak moc to děti bavilo. Jedinou stinnou stránkou je pro mě zpracování grafických cvičení.

V každé z lekce jsem se snažila najít propojení daného grafomotorického prvku s tématem, bohužel ani jeden prvek nemá provázanost. Tímto si myslím, že nedokáže upoutat zájem dětí a vhodně je motivovat.

Proto jsem při mém projektu volila prvky s tématy tak, aby se vzájemně doplňovaly a navazovaly na sebe jednak s tématem, zvolenými činnostmi, písničkou a samotným grafomotorickým prvkem. Pod touto myšlenkou jsem propojila celý grafomotorický projekt a následně ho ověřila.

IV. PRAKTICKÁ ČÁST

4 PROJEKT PRO ROZVOJ GRAFOMOTORIKY

Projektem označujeme soubor rozmanitých činností dětí i učitelů, jež se soustředí pouze na jedno téma, nebo problém, kterým je sledováno dosažení pedagogických cílů. Projektem umožňujeme dětem osvojit si nové dovednosti, získat zkušenosti, rozvíjet vztahy k druhým lidem. Projekty směřují k dílčím cílům, měly by být dobrovolné, děti by měly pracovat samostatně a zároveň spolupracovat (Doležalová, 2016).

Vytvořený projekt pro rozvoj grafomotoriky se zaměřuje na komplex činností, které vedou k rozvoji grafomotoriky za pomoci rytmických činností, kterými jsou v našem případě rytmické básničky s pohybem, zpěv lidových písní, tanec, hra na hudební nástroje. S dětmi předškolního věku jsem naplánovala činnosti, které podporovaly hravou formou grafomotoriku, hrubou a jemnou motoriku, sluchové vnímání, rytmické cítění. Projekt vytvářím po nastudování informací ze základních východisek teoretické části a využití zkušeností po absolvování školení „Metody dobrého startu“.

4.1 Potřebnost projektu

Nácvik psaní spadá až do 1. třídy základní školy, nicméně je povinností všech pedagogů v preprimárním vzdělávání připravit děti na činnosti, kterým se budou děti v primárním vzdělávání věnovat a zároveň komplexně rozvíjet gramotnost se všemi jejími složkami. Mezi hlavní cíle PV je uplatňování získaných zkušeností v praktických situacích a v dalším učení (RVP PV, 2017). Zejména psaní je dovednost, na kterou děti správným vedením můžeme dobře připravit. Pokud se dostatečně věnujeme motivaci, lze provádět grafomotorické cvičení hravou formou a děti získají dobrý základ pro další učení.

Problémy školních odkladů, které jsou aktuálním tématem, zasahují do oblastí, které u dětí nejsou dostatečně pro školní docházku rozvinuty. Jedná se o řeč, pozornost, samostatnost i grafomotoriku. Můžeme se ptát, zdali jde o chybu na straně dětí, učitelů, nebo rodičů.

Podle mého názoru, je chyba nejen v rodičích a jejich představě, že mateřská škola dokáže dělat s dětmi zázraky, ale i na straně učitelů v MŠ. Tito učitelé nevěnují dostatečný čas a prostor jednotlivým oblastem a dostatečně je nerozvíjí, zejména grafomotoriku, kterou dohání kreslením omalovánek a plněním pracovních listů bez myšlenky, z jakého důvodu to dítě vlastně dělá.

4.2 Zásady při tvorbě projektu

Při tvorbě projektu jsem zohlednila několik faktorů a základních pedagogických zásad, které ovlivňují činnosti a jejich průběh.

Hra

Hra je pro děti nejspontánnější a nejpřirozenější činnost, navozuje jim pocit štěstí, příjemné prožitky. Pomocí hry si děti osvojují nové vědomosti a dovednosti.

Veškeré činnosti, které s dětmi provádíme, jsou formou zábavné činnosti. Tento aspekt považuji jako jeden z nejdůležitějších, jelikož motivuje děti k dalšímu učení.

Posloupnost od hrubé motoriky k jemné motorice

Děti v připravených činnostech plní úkoly, které nenásilnou a hravou formou rozvíjí hrubou motoriku. V činnostech využíváme pomůcky, které představují grafomotorický prvek několikrát zvětšený, položený v prostoru, aby se po něm mohly děti projít, osahat si ho. Následuje rozvoj jemné motoriky pomocí skládání, navlékání, trhání, lepení a dalších manipulativních činností.

Od velkého formátu k menšímu

Začátek nácvičku grafomotorického prvku nacvičujeme nejprve imaginárně ve vzduchu, poté kreslíme na velký formát papíru, kvůli zjednodušení prvku. Postupně velikost prvků zmenšujeme, není potřebné docílit stejné velikosti, kterou budou děti nacvičovat psací písmena.

Od svislé polohy k vodorovné

Nejprve nacvičujeme psaní ve vodorovné poloze ve stoje. V našem případě s dětmi nacvičujeme prvky ve stoje na svislé tabuli. Poté následuje vodorovná poloha vsedě. „*Čím je dítě menší, tím větší formát papíru by mělo dostat*“ (Kutálková, 2005, s. 117).

Autor Synek (1974, in Mlčáková 2009) klade důležitost na počáteční psaní ve stoje, jelikož si děti tímto eliminují vytvoření špatných návyků.

Posloupnost grafomotorických prvků

Při tvorbě projektu je nutné znát základní posloupnost prvků. Je důležité začít s nejjednoduššími prvky a postupně přidávat na náročnosti.

Motivace

Při každé činnosti se zaměřujeme na vhodnou motivaci dětí, která je bude postupně posouvat dál v jejich učení.

Komplexnost

Mluvení, čtení, psaní a kreslení a naslouchání jsou složky naší komunikace, vzájemně se podporují a podmiňují, vedou děti k funkční komunikaci, kterou chceme rozvíjet.

Rytmus

Jelikož chceme grafomotoriku rozvíjet prostřednictvím rytmu, je nezbytné zakomponovat do aktivit práci s rytmem a rozvíjet u dětí správné rytmické cítění.

4.3 Organizace projektu

Projekt byl realizován v období od listopadu 2018 až do března 2019 v Mateřské škole ve Zlínském kraji. Mateřská škola má celkem 4 třídy věkově a heterogenně smíšené. Protože jsem si zvolila projekt pro předškolní děti, s povolením rodičů a Mateřské školy jsem si vybrala 4 děti předškolního věku z mé vlastní třídy. S vybranými dětmi jsem realizovala projekt vždy jednou týdně, přičemž si druhá paní učitelka vzala ostatní děti do vedlejší třídy, abychom měli na realizaci lekcí nerušené prostředí.

4.4 Cíle aplikační části

1. Vytvořit projekt zaměřen na rozvoj grafomotorických dovedností
2. Zrealizovat v MŠ projekt 10 lekcí zaměřených na grafomotoriku
3. Ověřit, zda rytmické aktivity napomohly při rozvoji grafomotoriky
4. Evaluovat vytvořený projekt

4.5 Použité metody při hodnocení dětí

- pozorování
- analýza grafomotorických listů z jednotlivých lekcí
- analýza souhrnného grafomotorického listu listopad - březen
- sebehodnocení

4.6 Popis výzkumného vzorku

Můj výběr dětí byl záměrný. Jelikož jsem chtěla ověřit projekt s dětmi předškolního věku, vybrala jsem si 4 děti, které se chystají v září do školy, jedno z dětí má odloženou školní docházku.

Tabulka 3 Diagnostika 1. dítěte

Michaela má 6 let, očekává se, že v září 2019 nastoupí do 1. třídy. Michaela je pohybově velmi šikovná, je většího věku, obratně se pohybuje, umí házet i chytat míč. Jemná motorika je dobře rozvinutá, často si hraje s mozaikami a navléká korálky. Ráda maluje, je velmi trpělivá a důsledná. Ráda pomáhá ostatním, držení psacího úchopu střídá, většinou jde o hrníčkový úchop. S rytmickými aktivitami má Michaela trochu problémy, soustředí se na danou činnost tak moc, že např. zapomíná vytleskávat jednotlivé doby v rytmu.

Tabulka 4 Diagnostika 2. dítěte

Júlie je také velmi šikovná. Je menšího věku, má problém při psaní u stolu. Ráda se u malování kroutí na všechny strany, často vyplazuje u malování jazyk. Je velmi tichá a moc se s ostatními dětmi nebaví. Při motorických úkolech je moc šikovná, zvládne se plazit, ložit, házet i chytat. Jemnou motoriku rozvíjí ráda oblékáním panenek, zapínáním knoflíků a zipů, ráda pomáhá při oblékání mladší dětem. Při malování je velmi precizní a snaží se nepřetahovat, úchop má většinou s pokrčeným ukazovákem. S rytmem Júlie nemá problém, dokáže udržet rytmus i na hudebních nástrojích.

Tabulka 5 Diagnostika 3. dítěte

Petr jde stejně jako Júlie, Michaela a Marek v září do 1. třídy. Maminka chvíli o odkladu přemýšlela z důvodu narušené komunikační schopnosti, kterou Petr má. Ve třídě je společně s jeho mladším bratrem, který začal mít také problémy v řeči. Kromě řeči je ale Petr moc šikovný a obratný, rád hraje venku fotbal, nebo hokej, v herně staví často s kamarádem dlouhé silnice a mosty. Jemnou motoriku rozvíjí o něco méně, než děvčata. Je občas tvrdohlavý, nechce plnit některé úkoly, když se mu nelíbí. V malování nejraději kreslí své vlastní obrázky a to vojenská auta. Úchopy náčiní rád střídá podle toho, jak ho bolí ruka, má většinou křečovitý úchop díky neuvolněné ruce.

Tabulka 6 Diagnostika 4. dítěte

Marek je chlapec, který má odklad školní docházky. Dle mého názoru by Marek mohl nastoupit do školy již v tomto školním roce, ale na přání matky zůstal v MŠ. Na Markovi jde vidět, že je to vůdčí typ, který rád všechno organizuje a pokud ho někdo neposlouchá, rád zakročí. Pomáhá naopak s uklidem hraček v herně, ví přesně kde má svoje hračka místo. Při hrách je bojácný, než něco udělá, hodně o tom přemýšlí. Jemnou motoriku rozvíjí s magnetickou stavebnicí, kdy vytváří nejrůznější výrobky. Protože má Marek vychýlené prsty do stran je u něj problém s malováním. Často ho bolí ruce při kreslení, jelikož má nesprávný úchop pastelek.

4.7 Časový harmonogram a obsah projektu

11/2018-Zadání vstupního testu	01/2019-Lekce č. 7- spodní smyčka
11/2018-Lekce č. 1- tečka	02/2019-Lekce č. 8- kruh
12/2018-Lekce č. 2- vodorovná čára	02/2019-Lekce č. 9- spirála
12/2018-Lekce č. 3- svislá čára	02/2019-Lekce č. 10- ležatá smyčka
01/2019-Lekce č. 4- šikmé čáry	03/2019 Zadání výstupního testu
01/2019-Lekce č. 5- horní a dolní oblouk	
01/2019-Lekce č. 6- horní zátrh	

4.8 Charakteristika projektu

Můj vlastní projekt změřený na grafomotoriku zahrnuje 10 lekcí zaměřených na grafomotorické prvky s využitím rytmických aktivit, které doprovází každou jednotlivou lekci. Před samotným pracovním listem, při kterém potřebujeme vyšší dovednosti, potřebujeme u dětí projít určité vývojové fáze, které psaní předcházejí. Před nácvikem prvků jsme zařadili průpravná cvičení, která jsou potřebná pro samotné psaní. Při aktivitách podporujeme a rozvíjíme hrubou a jemnou motoriku, koordinaci rukou, koordinaci oka a ruky, hmatově-kinestetické vnímání, vestibulární vnímání, prostorovou orientaci, regulaci svalového napětí (Looseová, 2001).

Při jednotlivých lekcích jsem se snažila, aby témata, která jsem zahrnula, zasahovala do života dětí a byla pro děti zábavná, jednoznačná, efektivní a vycházela ze zkušeností dětí. Pro přehlednost jsem vytvořila tabulku, která zahrnuje posun každého dítěte v dané oblasti zvlášť. V každé lekci se zaměřujeme na aktivity, které rozvíjí hrubou a jemnou motoriku, aktivity, které podporují správný úchop grafomotorického náčiní a samotný pracovní list zaměřený na specifický grafomotorický prvek.

5 PRŮBĚH GRAFOMOTORICKÉHO PROJEKTU

Pretest

Děti dostaly v měsíci listopad vstupní grafomotorický test, u kterého jsem sledovala a zaznamenávala akcenty jednotlivých grafomotorických prvků. Jako přidanou vedlejší hodnotu jsem zařadila jejich úchop náčiní, polohu těla při vyplňování testu, plynulost ruky při psaní, lateralitu a obtažení čar.

5.1 Lekce č. 1

Tabulka 7 Lekce č. 1

TÉMA	Rodina
GRAFOMOTORICKÝ PRVEK	Tečka
CÍL	Zvládnout požadovaný grafomotorický prvek Uvolnit ruku od ramene k prstům pomocí uvolňovacích cviků
ORGANIZAČNÍ FORMA	Řízená činnost
METODY	Slovní - dialogická metoda, rozhovor na téma: „Jak a s čím pomáhám dědečkovi, nebo babičce?“ Dovednostně-praktické Pohybové dovednosti Práce s grafomotorickým pracovním listem
KOMPETENCE	Dítě zvládne pomocí koordinačních pohybů a zrakového vnímání manipulovat s předměty Dítě dokáže reagovat na rytmus pomocí pohybu (skoku)
PROSTŘEDKY POMŮCKY	Píseň Pec nám spadla, hůlky (8x), klavír, básnička, molitanové kytky, stavebnice, pracovní list, tužka, pastelky

Průběh lekce č. 1

Přivítání s dětmi – básnička

Narovnáme záda, záda budou ráda,
a co děti předškoláci,
co budou mít dnes za práci?
Rovně se posadíme, na rodinu pomyslíme.
Levá, pravá z rukou stříška, schová se tam
pampeliška?

A co hlava, kam ji dáš,
hlavu pěkně narovnáš.
Nohy uvolníme za chvíli
a s lehkostí motýlí,
uvolníme ručky a napíšeme tečky.

Rozhovor s dětmi

- Vyjmenujte všechny svoje členy rodiny, můžete říct i jejich jména.
- Kdo z rodiny s vámi bydlí?
- Jak pomáháte babičce, nebo dědečkovi?
- Jezdíte k babičce a dědečkovi na prázdniny?

Zpěv písně- Pec nám spadla

Pomůcky: hůlky, klavír.

S dětmi jsme si zazpívali celou píseň, za pomoci dřevěných hůlek, se kterými jsme vytřukávali rytmus.

Hrubá motorika

- **Skok**

Pomůcky: barevné květinky, které slouží jako body, na které děti budou skákat, dřevěné hůlky.

Děti si vyzuly papuče, do řady jsem nachystala 4 řady po 8 kytkách, které byly rozestavěné za sebou. Úkolem dětí bylo skočit na každou z kytek po zaznění úderu do hůlek pomocí skoku snožmo do rytmu písničky, kterou jsem zpívala.

Obrázek 5 Skok na kytku

Jemná motorika

➤ Stavba pece

Pomůcky: stavebnice

Děti si společně z dílků stavebnice postavily model pece.

Pracovní list

Pomůcky: Pracovní list č. 1

Obrázek 6 Stavba pece

Po dokončení listu si děti za odměnu vybarvily obrázek pece a založily si první pracovní list do speciální složky, do které jsme zakládaly všech 10 úkolů, které společně plnily.

Zhodnocení lekce

Při první lekci děti netrpělivě čekaly, co spolu budeme dělat. Jelikož jsou naši předškoláci šikovni a rádi plní úkoly, byli rádi, že budeme společně tvořit bez přítomnosti menších dětí, tak jak jsou na to zvyklí. Při rozhovoru na téma rodina, děti aktivně reagovaly. Téma rodiny je podle mého názoru dobře zvolené, děti umí vyjmenovat všechny členy rodiny, znají jména rodinných příslušníků. Rytmické cvičení s hůlkami šlo dětem dobře, Petr se snažil zrychlovat tempo, po zvládnutí pomalého tempa, jsme zkusili rytmus vyřukávat jednotlivě s každým dítětem. Skoky na kytky se dětem moc líbily. Při skocích jsem děti doprovázela rytmickým řukáním do dřívěk a zpěvem písničky Pec nám spadla. Stavba pece ze stavebnice byla zvládnuta rychle, příště bych zvolila menší dílky stavebnice, aby si děti více procvičily jemnou motoriku. První pracovní list děti vyplňovaly měkkou trojhrannou tužkou. Petr má problém s dodržováním rytmu i při psaní, což se projevovalo neustálým zrychlováním tempa.

V dnešní lekci děti splnily cíl koordinovaného pohybu za doprovodu rytmu vyřukávaného do dřevěných dřívěk. Při plnění pracovního listu kluci nezvládli spojit grafomotoriku a rytmus písničky, a proto do budoucna vyzkoušíme zpomalit tempo písničky, aby byl cíl splněn.

5.2 Lekce č. 2

Tabulka 8 Lekce č. 2

TÉMA	Dopravní prostředky
GRAFOMOTORICKÝ PRVEK	Vodorovná čára
CÍL	Zvládnout požadovaný grafomotorický prvek Koordinovat ruku a oko při plynulém pohybu vodorovné čáry Vést plynulou čáru na papíru
ORGANIZAČNÍ FORMA	Řízená činnost
METODY	Práce s grafomotorickým listem, rozhovor, názorně demonstrační Slovní - popis činností a úkolů Pohybové dovednosti
KOMPETENCE	Dítě dokáže vést plynule nepřerušovanou čáru Dítě zvládne navléct několik drobných korálků na nit Dítě zvládne správně vytukat rytmus na dřevěné hůlky
PROSTŘEDKY POMŮCKY	Píseň Jede, jede poštovský panáček, klavír, barevný pás, korálky, nit, dřevěné hůlky (8x), pracovní list

Průběh lekce č. 2

Přivítání s dětmi - básnička

Narovnáme záda, záda budou ráda,
a co děti předškoláci,
co budou mít dnes za práci?
Rovně se posadíme, na letadla
pomyslíme.
Levá, pravá, z rukou stříška,
schová se tam pampeliška?

A co hlava, kam ji dáš,
hlavu pěkně narovnáš.
Nohy uvolníme za chvíli
a s lehkostí motýlí,
vykouzlíme čáry, máry,
namalujeme dlouhé čáry.

Rozhovor s dětmi

- Které dopravní prostředky známe?
- Vyjmenujte všechny prostředky, na které si vzpomenete.
- Ve kterém dopravním prostředku jste už cestovali a kam?

Zpěv písně – Jede, jede poštovský panáček

Pomůcky: klavír, dřevěné hůlky

S dětmi jsem si zazpívala písničku Jede, jede poštovský panáček, poté jsme si celou píseň znova zazpívali s vyťukáním rytmu na prsty, na závěr jsme přidali dřevěné hůlky.

Hrubá motorika

➤ Chůze po čáře

Pomůcky: barevné části stavebnice, ze které postavíme čáru na koberec v herně.

Děti napodobovaly všechny dopravní prostředky, které vyjmenovaly, chodily individuálně a samostatně, našlapovaly pouze po čáře, snažily se udržet rovnováhu a nešlápnout na koberec.

Obrázek 10 Chůze po čáře

Jemná motorika

➤ Navlékání korálků

Pomůcky: provázek, korálky

Pro rozvoj jemné motoriky jsem zvolila navlékání korálků, při kterém si děti procvičily zrakovou a motorickou koordinaci. Děti si zároveň nacvičují správný úchop psacího náčiní.

Nácvik grafomotorického prvku

Děti za doprovodu písně kreslily prstem po předkreslené čáře na tabuli. Grafomotorické prvky se vždy učíme na největším možném formátu papíru ve svislé poloze, poté teprve přejdeme na nácvik vsedě a na vodorovnou plochu.

Obrázek 11 Navlékání korálků.

Pracovní list

Pomůcky: Pracovní list č. 2

Děti pracovaly individuálně u každého stolu zvlášť, aby měly dostatečnou možnost se soustředit jen na svůj pracovní list. Za zpěvu písničky obtahovaly předkreslenou čáru tužkou, po ukončení lekce si děti si vybarvily obrázek a založily si svůj pracovní list do své speciální složky.

Obrázek 12 Malování na svislé ploše.

Zhodnocení lekce

Děti se na druhou lekci těšily. Věděly, co je již čeká a pořád se mě ptaly, kdy začneme. Jejich zájem o další lekci ve mně vyvolal pocit motivace do práce a do dalších 8 lekcí, které nás s dětmi čekaly. Chůze po čáře děti velmi zaujala, předváděly mnoho dopravních prostředků i s doprovodem jejich zvuků. Navlékání korálků děti znaly, jelikož si s nimi spontánně často hrají. S podobnými činnostmi si jemnou motoriku procvičují často, a proto měly činnost rychle hotovou. Rytmičké cvičení se dětem povedlo lépe než minule. Petr se snažil trefovat s hůlkami do rytmu, ocenila jsem jeho snahu slovní pochvalou. Návčik grafomotorického prvku jsme prováděli na závěsné tabuli, na kterou děti jinak nemalují, proto jim bylo kreslení vzácné. Jako grafomotorické náčiní jsem zvolila dlouhé křídly, se kterými s dětmi tak moc často nepracujeme. Prvek dlouhé čáry jsem připravila nejprve na tabuli a poté na papír A3. Pracovní list děti vyplnily dlouhou voskovkou, aby si vyzkoušely i práci s jiným grafickým náčiním.

Cíl plynulé čáry splnily všechny děti, mým hlavním cílem nebyla přesnost obtažení čáry, ale plynulost ruky, kterou děti získaly pomocí uvolněného zápěstí. Hotový obrázek si děti vy-malovaly pastelkami a založily si ho do své složky.

5.3 Lekce č. 3

Tabulka 9 Lekce č. 3

TÉMA	Počasí
GRAFOMOTORICKÝ PRVEK	Svislá čára
CÍL	Zvládnout požadovaný grafomotorický prvek Zvládnout odpovídat na zadanou otázku, dokázat spontánně reagovat na obrázky počasí Zvládnout výtvarnou techniku- práce s papírem Zvládnout manipulaci se štětcem do rytmu písňe
ORGANIZAČNÍ FORMA	Řízená činnost
METODY	Práce s grafomotorickým listem, rozhovor, názorně-demonstrační, pozorování, pohybové dovednosti, práce s pracovním listem
KOMPETENCE	Dítě dokáže vést plynule nepřerušovanou čáru Dítě zvládne navléct několik drobných korálků na nit Dítě zvládne správně vytukat rytmus na dřevěné hůlky
PROSTŘEDKY POMŮCKY	Písň Prší, prší, modrý krepový papír, klavír, lepidlo, barevné papíry, předkreslený deštník, pracovní list č.3, modrý krepový papír

Průběh lekce č. 3

Přivítání s dětmi- básnička

Narovnáme záda, záda budou ráda,
a co děti předškoláci,
co budou mít dnes za práci?
Rovně se posadíme,
na sluníčko pomyslíme.
Levá, pravá, z rukou stříška,
schová se tam pampeliška?

A co hlava, kam ji dáš,
hlavu pěkně narovnáš.
Nohy uvolníme za chvíli
a s lehkostí motýlí,
vykouzlíme čáry, máry,
namalujeme svislé čáry.

Rozhovor s dětmi

- Které druhy počasí známe?
- Jaké počasí máme dnes? Jak bylo včera, ukaž a vyber z kartiček.

Obrázek 13 Pomůcka k rozhovoru.

Zpěv písně – Prší, prší

S dětmi jsem si zazpívala za doprovodu klavíru písničku Prší, prší.

První jsme zpívali pouze s klavírem v tureckém sedu, poté jsme vytukávali rytmus pomocí ukazováčků o sebe, nakonec jsme rytmus vytleskali rukama o sebe.

Po písničce jsme procvičili prsty pomocí simulace deště na koberci. Nejprve jsme přivolali jemný deštík, který jsme znázornili jemným ťukáním prstů do země, následoval silnější déšť s větrem, který byl znázorněn silnějším úderem do koberce. Nakonec dorazila velká bouře, na kterou jsme udeřili celými dlaněmi a tím uvolnili prsty společně se zápěstím.

Hrubá motorika

- **Uvolnění ramenního kloubu**

Pomůcky: 8x modrý krepový papír ustřižený do dlouhého pásku.

Děti zpívaly píseň Prší, prší a předváděly pomocí modrých dlouhých krepových pásků, jak padá déšť z oblohy dolů na zem, čímž si uvolnily ramenní kloub.

Obrázek 14 Hra s krepovým papírem.

Jemná motorika

➤ Trhání papíru

Pomůcky: bílý papír, lepidlo, barevný papír

Děti natrhaly malé kousky barevného papíru, který nalepily na předkreslený deštník pomocí tyčinkového lepidla.

Obrázek 7 Výroba papírového deštníku.

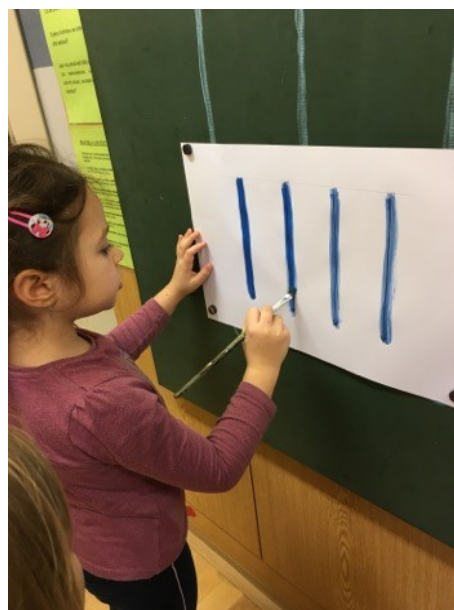
Nácvik grafomotorického prvku

Děti si vyzkoušely práci se štětcem. Velký formát papíru tentokrát malovaly štětcem, který si předtím nabarvily v modré vodové barvě.

Pracovní list

Pomůcky: Pracovní list č. 3

Děti pracují individuálně u každého stolu zvlášť, aby měly dostatečnou možnost se soustředit jen na svůj pracovní list. Za zpěvu písničky obtahují předkreslené svislé čáry ostrou tužkou, po ukončení lekce si děti vybarví obrázek a založí si svůj pracovní list do speciální složky.

Obrázek 8 Nácvik svislé čáry.

Zhodnocení lekce

Rozhovor doplněný o názorné kartičky děti namotivoval k aktuálnímu tématu počasí. Píseň Prší, prší děti dobře znaly, proto nebylo nutné se píseň učit, ale věnovat se spíše rytmické stránce, kterou děti zvládly velmi dobře. Tanec po herně dětem uvolnil ramenní kloub, nácvik trhání malých kousků papíru byla vhodně rozvíjena jemná motorika. Pro samotný nácvik na velkém formátu jsem zvolila jiné grafické náčiní, které děti více zaujalo.

Splněný cíl dané lekce považuji zvládnutý prvek pomocí štětce i trojhranné tužky za doprovod písni Prší, prší, které děti zvládly bez problému.

5.4 Lekce č. 4

Tabulka 10 Lekce č. 4

TÉMA	Les
GRAFOMOTORICKÝ PRVEK	Šikmé čáry
CÍL	Zvládnout požadovaný grafomotorický prvek Vnímat hmatovým vnímáním grafomotorický prvek Pracovat koordinovaně s pracovním nástrojem
ORGANIZAČNÍ FORMA	Řízená činnost
METODY	Práce s grafomotorickým listem, rozhovor, názorně-demonstrační, pozorování, rytmické dovednosti
KOMPETENCE	Dítě dokáže manipulovat s umělou pilkou do rytmu písni Dítě dokáže pracovat s nůžkami a lepidlem Dítě dokáže koordinovaně spojit grafomotoriku s rytmem
PROSTŘEDKY POMŮCKY	Písnička Už ty pilky dořezaly, klavír, bubínek, lavička, umělá pilka, brčka, lepidla, závěsná tabule, papír, nůžky, tužka, pracovní list č. 4

Průběh lekce č. 4

Přivítání s dětmi - básnička

Narovnáme záda, záda budou ráda,
a co děti předškoláci,
co budou mít dnes za práci?
Rovně se posadíme,
na les pomyslíme.
Levá, pravá, z rukou stříška,
schová se tam pampeliška?

A co hlava, kam ji dáš,
hlavu pěkně narovnáš.
Nohy uvolníme za chvíli
a s lehkostí motýlí,
vykouzlíme čáry, máry,
namalujeme šikmé čáry.

Rozhovor s dětmi

- Kdo chodí do lesa? S kým a proč?
- Jaké zvířátka jste v lese viděli?
- Kdo může v lese pracovat?

Zpěv písňe: Už ty pilky dořezaly

Písničku děti zpívaly dohromady s klavírem, děti poté zapojily do činnosti bubínky, kterými vyťukávaly rytmus první doby. Nakonec samotné ruce představovaly pilky, které do rytmu písničky předváděly pohyb řezání pilky.

Hrubá motorika

- **Řezeme pilkou**

Pomůcky: Dřevěná lavička, umělá „pilka“

Pro rozvoj hrubé motoriky a uvolnění ramenního kloubu jsem zvolila činnost s umělou pilkou. Ruce představovaly pilky, které do rytmu písničky řezaly dřevo.

Obrázek 9 Práce s pilkou.

Jemná motorika

➤ Doplníme pilce zuby

Pomůcky: brčko, nůžky, papír, lepidlo

Pomocí nůžek si děti nastříhaly stejně dlouhá brčka, lepidlem kousky připevnilly na papír ve směru šikmých čar na obrázek pilky. Po zaschnutí lepidla přejížděly prstem po směru šipek za doprovodu písničky Už ty pilky dořezaly.

Nácvik grafomotorického prvku

Děti trénovaly grafomotorický prvek šikmých čar ve zvětšeném formátu na svislé ploše. Jako grafomotorické náčiní jsem zvolila křídu.

Pracovní list

Pomůcky: Pracovní list č. 4

Děti splnily pracovní list č. 4 a použily trojhrannou tužku a zbylou část pilky vymalovaly pastelkou.

Zhodnocení lekce

Tuto lekci hodnotím za nejzdařilejší z oblasti spojení rytmu a grafomotoriky. Jako hlavní aspekt tohoto úspěchu příkládám dobře zvolené písničky, která se k prvku dobře hodila. Děti zaujala činnost s pilkou, několikrát jsem písničku s dětmi opakovala, aby si vyzkoušely řezat na obě ruce. Stříhání brček nám zabralo velmi mnoho času, jelikož je Petr velký perfekcionista a chtěl mít všechny brčka stejně dlouhá. Při nácviku jsem si všimla u všech dětí správného špetkového úchopu křídy, aniž bych jim znovu opakovala, jak křídu správně držet. Pracovní list jsem s každým vyplňovala zvlášť, abych se soustředila na každé dítě individuálně.

Obrázek 10: nahoře doplnění zubů pilce: dole nácvik graf. prvku.

Zdařené cíle ve třetí lekci vidím nejen ve splnění připravených činností, ale také v aktivním zájmu a nadšení při všech prováděných činnostech. Grafomotorický prvek se podařil propojit s písni. Zvládnutí šikmých čar přisuzuji nácviku vodorovných a svislých čar z předešlé lekce.

5.5 Lekce č. 5

Tabulka 11 Lekce č. 5

TÉMA	Povolání
GRAFOMOTORICKÝ PRVEK	Horní oblouk, dolní oblouk
CÍL	Zvládnout požadovaný grafomotorický prvek Zvládnout koordinaci ruky a oka Vyzkoušet si prvek v sypkém materiálu
ORGANIZAČNÍ FORMA	Řízená činnost
METODY	Práce s grafomotorickým listem, rozhovor, názorně-demonstrační, popis, pohybová dovednost
KOMPETENCE	Dítě dokáže vést rozhovor na dané téma Dítě dokáže koordinovaně pracovat s jezdíci kolečky Dítě zkusí pracovat se sypkým materiálem
PROSTŘEDKY POMŮCKY	Básnička, píseň Kalamajka mik, mik, mik, kužely, kolečka, provaz, koule, tácek, mouka, klavír, závěsná tabule, křída, pracovní list, tužka, pastelky

Průběh lekce č. 5

Básnička na uvítání

Narovnáme záda, záda budou ráda,
a co děti předškoláci,
co budou mít dnes za práci?
Rovně se posadíme,
na povolání pomyslíme.
Levá, pravá, z rukou stříška,
schová se tam pampeliška?

A co hlava, kam ji dáš,
hlavu pěkně narovnáš.
Nohy uvolníme za chvíli
a s lehkostí motýlí,
vykouzlíme pavouky
namalujeme oblouky.

Rozhovor s dětmi

- Které povolání známe?
- Co dělá tvůj tatínek/maminka za práci?
- Co budeš dělat ty, až budeš dospělý?
- Který pán vymetá komíny?

Píseň: Kalamajka mik, mik, mik

Děti zpívaly známou písničku, za doprovodu klavíru. Při druhém opakování přidaly činely, do kterých ťukaly vždy na první dobu písničky Kalamajka, mik, mik, mik.

Hrubá motorika

- **Kominíková dráha**

Pomůcky: kolečka, dlouhý provázek s koulí, kužely

Děti prošly slalomem s kominíkovým náradím, kterým musely na konci shodit všech 7 kuželů. Kyvadlovým pohybem si tak uvolňovaly ramenní a loketní kloub.

Obrázek 11 Shazování kuželů.

Jemná motorika

- **Malování do mouky**

Pomůcky: táceček, mouka

Pro rozvoj jemné motoriky a práce s novým materiálem jsem zařadila malování oblouků do mouky.

Nejprve si děti vyzkoušely vlnky ve vzduchu, napřed velké vlnky, poté vlnky zmenšovaly. Vystřídaly jsme obě ruce. Poté si děti vleže vyzkoušely oblouky namalovat oběma nohama.

Horní a dolní oblouk vyzkoušely namalovat do mouky.

Obrázek 12 Malování do mouky.

Nácvik grafomotorického prvku

Pomocí velké tabule vyzkoušely křídou obtahovat čáru horního a dolního oblouku za doprovodu písně Kalamajka mik, mik, mik.

Pracovní list

Pomůcky: Pracovní list č. 5

Horní a dolní oblouk děti obtahovaly za doprovodu písně trojhrannou tužkou. Každé dítě zpívalo a obtahovalo prvek zvlášť, aby se s ostatními navzájem nepřekřičovali. Na závěr si děti za odměnu vymalovaly připravený obrázek komínika a domeček s komínem, ze kterého vycházel kouř připomínající cvičný grafomotorický prvek.

Zhodnocení lekce

Hlavním cílem páté lekce jsem zvolila plynulé vedení čáry s uvolněným zápěstím, které jsme dosáhli pomocí přípravného nácviku malování do mouky. Při prvním kole kreslení jsem znamenala přetáčení a vychýlení prsteníku při horním oblouku. Na tuto chybu jsem upozornila a ukázala jsem dětem správný úchop a sklon ruky. V dalším kole se děti snažily s rukou již nehýbat.

5.6 Lekce č. 6

Tabulka 12 Lekce č. 6

TÉMA	Domácí zvířata
GRAFOMOTORICKÝ PRVEK	Horní zátrh
CÍL	Zvládnout požadovaný grafomotorický prvek Vést rozhovor na téma zvířata Rozvíjet jemnou motoriku pomocí navlékání a modelování drátku
ORGANIZAČNÍ FORMA	Řízená činnost
METODY	Rozhovor, pozorování, názorně-demonstrační, práce s pracovním listem, dovednostně-praktická metoda
KOMPETENCE	Dítě dokáže ovládat Orffovy nástroje Dítě dokáže vést rozhovor na dané téma Dítě dokáže vymodelovat z drátu daný tvar
PROSTŘEDKY POMŮCKY	Básnička, písnička: Skákal pes, přes oves, tamburína, překážky, modelovací drát, jemné korálky pracovní list, trojhranná tužka

Průběh lekce č. 6

Pozdravení s dětmi - básnička

Narovnáme záda, záda budou ráda,
a co děti předškoláci,
co budou mít dnes za práci?
Rovně se posadíme,
na zvířata pomyslíme.
Levá, pravá, z rukou stříška,
schová se tam pampeliška?

A co hlava, kam ji dáš,
hlavu pěkně narovnáš.
Nohy uvolníme za chvíli
a s lehkostí motýlí,
vykouzlíme boty
namalujeme skoky.

Otázky pro děti:

- Které zvířata máte rádi?
- Jaké zvířátka máte doma a jak se jmenují?
- Kdo skákal přes oves a přes zelenou louku?

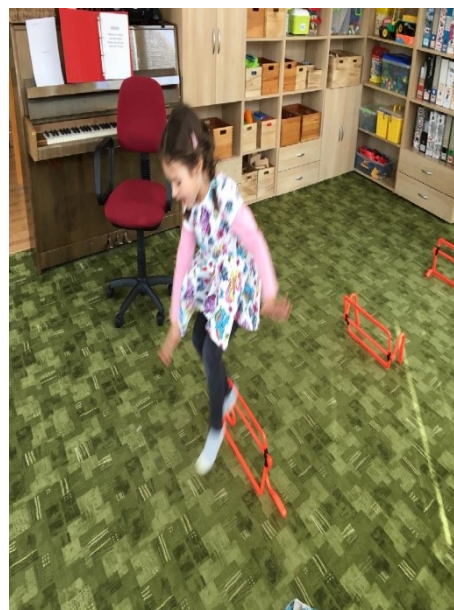
Píseň: Skákal pes, přes oves

Za doprovodu klavíru děti zaspívaly známou píseň Skákal pes, přes oves. Protože děti písničku velmi dobře znaly, přešly ihned k nástrojům. V 6. lekci děti hrály na tamburíny, které mají výraznější zvuk a simulují lépe zvuk skoku. Do tamburíny udeřily vždy na první dobu taktu.

Hrubá motorika**➤ Překážková dráha**

Pomůcky: překážky na koberci

Děti se proměnily do těla pejsků. Podle písničky si vyzkoušely, jak pejsek skákal přes oves a přes zelenou louku. Za doprovodu klavíru děti vydávající se za pejsky přeskakovaly překážky na koberci, musely přitom dávat pozor, aby se nesrazily. Nejprve skákaly jen děvčata, pak jen kluci. Následně proběhly dráhu děti každý zvlášť.

Obrázek 13 Skoky přes překážky.

Jemná motorika**➤ Modelace z drátku**

Pomůcky: modelovací drátek, stůl, korálky

Děti si vyzkoušely práci s modelovacím drátkem, nejprve jsme zkoušely navléct drobné korálky na drátek, poté si drátek vymodelovaly do tvaru skoku pejska.

➤ Nápodoba hry na klavír

Pro uvolnění prstů jsem s dětmi vyzkoušela vytukat písničku o okraj stolu, pomocí všech prstů, za doprovodu různého tempa a rytmu.

Obrázek 14 Modelace z drátku.

Nácvik grafomotorického prvku

- 1) Děti si do rytmu písničky obtáhly zvětšený formát horního zátrhu na zavěšené tabuli ve velkém formátu.
- 2) Pokračovaly stejným prvkem pomocí voskovky na zmenšeném formátu papíru přidělaném na tabuli magnetem.

Pracovní list

Pomůcky: Pracovní list č. 6

Pro děti jsem připravila horní zátrh na formátu papíru A4, na kterém si vyzkoušely horní zátrh s pomocí trojhranné tužky, která se dětem drží velmi dobře. Za odměnu a splnění všech úkolů si děti mohly vymalovat obrázek pejska a domalovat zbytek obrázku.

Zhodnocení lekce

Po 5. lekci měly děti velmi dobře natrénovaný horní oblouk, horní zátrh proto nezpůsobil žádné problémy. I přes názor autorů, že je horní zátrh komplikovanější a těžší grafomotorický prvek, než horní zátrh, dle mé zkušenosti šel horní zátrh dětem lépe, než horní a dolní oblouk. Doprovodná píseň výborně ladila s prvkem.

V každé z lekce vnímám menší posuny každého dítěte v oblasti rytmické činnosti. Nejlépe vnímá rytmus Júlie, která hned po ukázce bezchybně zopakuje rytmus podle ukázky. Marek s Petrem jsou vždy s rytmickou činností pozadu, ale s každou další lekcí vidím snahu a posuny obou z nich.

5.7 Lekce č. 7

Tabulka 13 Lekce č. 7

TÉMA	Voda
GRAFOMOTORICKÝ PRVEK	Kruh
CÍL	Uvolnit zápěstí pomocí krouživých pohybů se šátky Zvládnout požadovaný grafomotorický prvek Koordinovat pomocí rytmu píseň a grafomotorický prvek Vést rozhovor na dané téma
ORGANIZAČNÍ FORMA	Řízená činnost
METODY	Rozhovor, práce s pracovním listem, pozorování
KOMPETENCE	Dítě zvládne obkreslit kruhový tvar Dítě zvládne chůzi po zmenšené ploše Dítě umí vést nepřerušovanou čáru
PROSTŘEDKY, POMŮCKY	Básnička, píseň Vzal si mrak, 2 kruhy, 8 šátků, křídly, tabule, pracovní list, trojhranná tužka

Průběh lekce č. 8

Básnička k přivítání a zahájení lekce

Narovnáme záda,
záda budou ráda,
a co děti předškoláci,
co budou mít dnes za práci?
Rovně se posadíme,
na vodu teď pomyslíme.
Levá, pravá, z rukou stříška,

schová se tam pampeliška?
A co hlava, kam ji dáš,
hlavu pěkně narovnáš.
Nohy uvolníme za chvíli
a s lehkostí motýlí,
vykouzlíme kruh,
plave v něm pstruh.

Rozhovor

- Kde a jakou vodu u nás máme?
- Znáte vodu i jináčí, než tekutou? Může např. zmrznout, nebo se vypařit?
- Kde můžeme vodu vidět u nás v přírodě?

Hrubá motorika

- Taneček ve dvojici

Děti tancovaly ve dvojici na píseň Vzal si mrak, černý frac. Držely se za obě ruce a otáčely se do kola, podle tempa písně.

- Chůze po kruhu

Pomůcky: 2 kruhy, 4 pásy z papíru (pro označení směru chůze)

Děti za doprovodu klavírního doprovodu a zpěvu našlapovaly na hranu obruče po směru, který jsem jim předvedla.

Obrázek 15 Chůze po kruhu.

Jemná motorika

- Tanec se šátky

Pomůcky: 8 barevných šátků

Pomocí barevných šátků děti provedly uvolňovací cvičení pomocí kruhových cviků, které vycházely z ramenního kloubu, po každé sloce prováděly menší kolečka, dokud pohyb nevycházel ze samotného zápěstí, které je u tohoto prvku nutné uvolnit.

- Kroužení ve vzduchu

Pomůcky: trojhranné tužky

Za doprovodu zpěvu písně jsme si s dětmi

vyzkoušely kruhový prvek v sedu na židli u stolečků v obou směrech, který šly následně trénovat na velkou tabuli.

Obrázek 16 Tanec se šátky.

Nácvik grafomotorického prvku

Na velkou zavěšenou tabuli nacvičily kruhový prvek pomocí barevných kříd za společného zpěvu písně Vzal si mrak, černý frač. Každý kruh představoval jiný směr kroužení.

Obrázek 17 Nácvik kruhu.

Pracovní list

Sedmé lekce se účastnily pouze 3 děti - Petr, Marek a Júlie. Děti si po nácviku velkého kruhu vyzkoušely pomocí tužky a správného špetkového držení psacího úchopu malý kruh se změnou směru za doprovodu písně.

Zhodnocení lekce

Kruh je považován za spontánní prvek, který umí dítě namalovat již ve 3 letech. Souhlasím s tvrzením, že pokud se ruka dobře uvolní, můžeme s dětmi trénovat prvek bez problému ihned na oba dva směry kruhu. Tempo písně bylo na děti velmi rychlé, proto jsem zvolila pomalejší tempo, aby děti v pohodě zvládly s lehkou rukou obkreslit celý kruh. Písničku děti neznaly, takže bylo potřebné se ji nazpaměť naučit, aby se nesoustředily více na slova písně, než na prvek. Samotný pracovní list se jim povedl výborně, podle mého názoru šel dětem kruh nejlépe ze všeho.

5.8 Lekce č. 8

Tabulka 14 Lekce č. 8

TÉMA	Pečeme koláče
GRAFOMOTORICKÝ PRVEK	Spirála
CÍL	Zvládnout požadovaný grafomotorický prvek Spojit rytmus písně s chůzí Rozvíjet jemnou motoriku pomocí modelování Rozvíjet hmatově-kinestetické vnímání pomocí modelace
ORGANIZAČNÍ FORMA	Řízená činnost
METODY	Rozhovor, názorně-demonstrační metoda, dovednostně-praktická, pozorování, práce s pracovním listem
KOMPETENCE	Dítě zvládne koordinaci ruky a oka Dítě zvládne jednotahový prvek pomocí uvolněného zápěstí
PROSTŘEDKY POMŮCKY	Básnička, píseň: Pekla vdolky, šňůra, plastelína, molitanový míček, brčko, tabule, křída, pracovní list, trojhranná tužka

Průběh lekce č. 8

Pozdravení s dětmi - básnička

Narovnáme záda, záda budou ráda,
a co děti předškoláci,
co budou mít dnes za práci?
Rovně se posadíme,
na povolání pomyslíme.
Levá, pravá, z rukou stříška,
schová se tam pampeliška?

A co hlava, kam ji dáš,
hlavu pěkně narovnáš.
Nohy uvolníme za chvíli
a s lehkostí motýlí,
vykouzlíme pomalu
krásnou velkou spirálu.

Rozhovor s dětmi

- Pomáháte mamince, nebo babičce s pečením koláčků a bábovek?
- Které potraviny potřebujeme k pečení bábovky?
- Znáte nějaký recept nazpaměť? Pojd'me si bábovku „upéct“

Písnička: Pekla vdolky z bílý mouky + pohyb

Pekla vdolky z bílý mouky, (hněteme těsto vkleče)

sypala je perníkem, (posypáváme na těsto)

házela je Honzíčkovi, (vstaneme, pohyb ruky-házíme horním obloukem, zapojujeme obě ruce)

otevřeným okýnkem. (ruce ukazují obrys okna)

Jez Honzíčku jsou dobrý, (děláme, že koláče jíme)

jsou perníkem sypaný, (posypeme znova koláče perníkem)

Budou-li ti dobře chutnat, (ukážeme palce nahoru)

jsou tam ještě makový (ruce se krotí v zápěstí na obě strany)

Hrubá motorika

Pomůcky: šňůra na zem

S dětmi si náš grafomotorický prvek za doprovodu písničky projdeme ze středu spirály do konce. Dbáme na krokování do rytmu, při potížích si budeme písničku vytleskávat do rukou.

Jemná motorika

Pomůcky: plastelína, molitanová koule, brčko

- 1) Z plastelíny si vytvoříme dlouhou šňůru
- 2) Smotáme ji do tvaru spirály
- 3) Do středu položíme molitanový míček
- 4) Pomocí brčka se snažíme cestou spirály dostat míček ven

Obrázek 18 Foukání do míčku.

Nácvik grafomotorického prvku

Nejprve si spirálu procvičíme ve vzduchu pomocí tužky. Vystřídáme obě ruce i oba směry, kterými můžeme spirálu vést.

Nácvik provádíme stejně jako v každé lekci na závěsné tabuli, na které si prvek nejprve nacvičujeme s pomocí křídly. Děti se postupně střídají, každý si vezme jinou barvu křídly, abychom viděli, jak děti přesně obtahují podle vzoru. Na tabuli si vyzkoušíme oba směry, kterými povedeme spirálu.

Obrázek 19 Nácvik spirály.

Pracovní list

Pomůcky: Pracovní list č. 8

Závěrečným úkolem lekce splníme s dětmi pracovní list č. 7, který si děti vyplní trojhrannou tužkou.

Zhodnocení lekce

Osmé lekce se účastnily všechny děti zapojené do projektu. Děti měly výbornou náladu, před samotným začátkem se mi schovaly po herně a já je musela všechny najít. Při rozhovoru se aktivně zapojili jak holky, tak i Petr, který doma rád pomáhá s pečením babičce. Novinkou v této lekci přišlo zapojení pohybu k písni, což děti kladně ohodnotily. Při hrubé motorice se dětem nepovedlo sladit chůzi do rytmu písně Pekla vdolky z bílý mouky. Proto jsem zvolila chůzi pouze s vytleskáváním bez zpěvu. Jemnou motoriku jsme s dětmi procvičila modelováním z plastelíny a následným vymodelováním do tvaru spirály. Nácvik probíhal opět na svislé ploše tabule, kdy děti spirálu procvičovaly na velkém formátu. Následoval pracovní list, který si děti vyzkoušely ze středu ven i ve směru opačném. Při plnění jsem opravila špatný pěstičkový úchop u Petra.

Hlavním splněným cílem z této lekce bylo uvolnění zápěstí, které jsem u dětí využila pro kruhový pohyb.

5.9 Lekce č. 9

Tabulka 15 Lekce č. 9

TÉMA	Barvy kolem nás
GRAFOMOTORICKÝ PRVEK	Spodní smyčka
CÍL	Uvolnit zápěstí pomocí uvolňovacích cviků Zvládnout požadovaný grafomotorický prvek Odpovídat celou větou na položenou otázku
ORGANIZAČNÍ FORMA	Řízená činnost
METODY	Rozhovor, práce s pracovním listem, pozorování, názorně-demonstrační
KOMPETENCE	Dítě zvládne pomocí modelování docílit požadovaného prvku Dítě umí vést plynule čáru pomocí uvolněného zápěstí
PROSTŘEDKY POMŮCKY	Básnička, píseň Holka modrooká, dřevěné hůlky, tamburína, nádobu s vodou, barevné vršky, lžice, papír s barevnými kroužky, tabule, křídly, pracovní list, trojhranné tužky

Průběh lekce č. 9

Pozdravení s dětmi

Narovnáme záda,
záda budou ráda,
a co děti předškoláci
co budou mít dnes za práci?
Rovně se posadíme,
na barvy teď pomyslíme.
A co hlava, kam ji dáš,
hlavu pěkně narovnáš.
Nohy uvolníme za chvíli
a s lehkostí motýlí,
zastrouhneme tuhu,
namalujeme duhu.

Obrázek 20 Pozdrav básničkou.

Rozhovor s dětmi

- Vyjmenujte všechny barvy, které vás zrovna napadnou?
- Víte, které barvy označujeme jako „teplé barvy“?
- Které barvy mohou být naopak „studené“?

Píseň: Holka modrooká, nesedávej u potoka

Pomůcky: dřevěné hůlky, tamburína

Nástroje jsem dětem rozdělila a celou píseň jsem zahrála na klavír, děti hádaly, která píseň bude lekci doprovázet. Poté jsme ji společně zazpívali. Vyzkoušeli jsme si společně nástroje, na které jsme hráli každou první dobu písně. Kluci hráli na dřevěné hůlky, holky na tamburínu.

Hrubá motorika

➤ Hra: Čáp ztratil čepičku

Pomůcky: herna s barevnými předměty

Děti zvedaly vysoko kolena, rukama napodobovaly klapotání zobáku čápa. Do rytmu chůze recitovaly básničku Čáp ztratil čepičku, měla barvu barvičku. Za každou novou hrou jsem doplnila jinou barvu, podle které děti musí najít stejně barevný předmět v herně.

Jemná motorika

➤ Vrškovaná

Pomůcky: mísa, voda, barevná víčka, obrázek s barevnými kolečky.

Děti si postupně zvolily barvu, kterou budou z mísy vytahovat. Malou lžící víčko vytáhly a přiložily ke správné barvě na papíru.

➤ Malujeme ve vzduchu

K uvolnění zápěstí a přípravy na grafomotorický prvek si nejprve vyzkoušeli spodní smyčku malovat ve vzduchu. Nejprve jednou rukou, poté jsme ruce vystřídal.

Nácvik grafomotorického prvku

Pomůcky: Tabule, křídý

Při náročnějším grafomotorickém prvku je důležité zautomatizovat pohyb pomocí velkého formátu, kterého jsme docílili nácvikem na závěsné ploše tabule. Na tabuli jsme kreslili barevnou křídou.

Pracovní list

Pomůcky: Pracovní list č. 9

Za zpěvu písně Holka modrooká byl 9. pracovní list vyplněn trojhrannou tužkou. Tento PL je předposlední z celkového grafomotorického projektu.

Obrázek 21 Ukázka lovení vršků.

Zhodnocení lekce

Deváté lekce se zúčastnily všechny 4 děti. Děti byly velmi napjaté a zvědavé co budeme v 9. lekci s vodou a vršky dělat. Při rozhovoru mě děti překvapily se svými znalostmi o teplých a studených barvách. Júlie vyjmenovala všechny teplé barvy a Mareček ji doplnil studenými barvami. Hru Čáp ztratil čepičku děti moc dobře znají. Zaměřovali jsme se na správnou čapí chůzi, abychom pracovali správně s rukama. Lovení vršků přineslo velký úspěch, později po lekci se s ní zabavila celá třída. Návčik prvku dolní smyčky probíhal postupně. Nejprve jsem s dětmi zkoušela samostatnou 1 kličku, poté jsem navazovala a přidávala další dolní smyčky současně se zpěvem písně Holka modrooká. Kluci kreslili v pomalejším tempu, než holky. Júlie s Michalkou zvládly stíhat grafomotoriku i zpěv písně, podle mé ukázky.

5.10 Lekce č. 10*Tabulka 16 Lekce č. 10*

TÉMA	Čarodějnice
GRAFOMOTORICKÝ PRVEK	Ležatá smyčka
CÍL	Zvládnout nejtěžší grafomotorický prvek Zvládnout rytmická cvičení Spolupracovat na zadaném úkolu
ORGANIZAČNÍ FORMA	Řízená činnost
METODY	Rozhovor, práce s pracovním listem, pozorování, názorně-demonstrační
KOMPETENCE	Dítě zvládne obkreslit předkreslenou čáru Dítě umí vést plynule čáru pomocí uvolněného zápěstí
PROSTŘEDKY POMŮCKY	Básnička, píseň Čarodějnice, lano, černý papír, štětec, cukr, lepidlo Herkules

Průběh lekce č. 10

Přivítání s dětmi - básnička

Narovnáme záda,
záda budou ráda,
a co děti předškoláci,
co budou mít dnes za práci?
Rovně se posadíme,
na barvy teď pomyslíme.
Levá, pravá, z rukou stříška,

schová se tam pampeliška?
A co hlava, kam ji dáš,
hlavu pěkně narovnáš.
Nohy uvolníme za chvíli
a s lehkostí motýlí,
namalujeme osmičku
pro čarodějnici a kočičku.

Rozhovor s dětmi

- Jak má vypadat správná čarodějnice?
- Na čem čarodějnice lítá?
- Kam může všude čarodějnice lítat?
- Chtěli byste také umět létat na koštěti?

Nácvik písně: Čarodějnice

Pro děti jsem vybrala úplně novou písničku, kterou neznají. S klavírem se ji naučíme, společně si vytleskáme a zahrajeme si do rytmu na bubínky.

Hrubá motorika

Pomůcky: lano

Děti se proletěly po vyznačené ležaté osmičce na koberci, kterou si samy vytvořily z lana.

Nácvik grafomotorického prvku

Jelikož jsem potřebovala při další činnosti grafomotorický prvek ležaté osmičky, výjimečně

jsem si pořadí nácviku přehodila. Protože děti písničku o čarodějnici neznaly, doprovázely pohyb říkadlem.

Obrázek 22 Chůze po laně.

Jemná motorika

Pomůcky: černý papír, cukr/sůl, lepidlo Herkules, štětec

S dětmi jsem štětcem namočeném v lepidlu Herkules namalovala ležatou osmičku na černém papíru. Cukrem si děti posypaly namalovanou osmičku a počkaly, než jim lepidlo zaschne, poté si zbytek nadbytečného cukru oklepaly a vystavily si obrázek v šatně.

Obrázek 23 Posyp cukrem.

Pracovní list

Pomůcky: Pracovní list č. 10

V této poslední lekci si procvičíme poslední grafomotorický prvek pomocí trojhranné tužky a následné vybarvení čarodějnic s pastelkami.

Zhodnocení lekce

Na začátku poslední lekce mi řekl Mareček, že ví, co budeme malovat. Správně uhodl, že se budeme zabývat ležatou osmičkou. Poté mi vysvětlil, že pracovní list viděl v mé složce minule a už si ho doma s babičkou trénoval. Poslední lekce se bohužel účastnil jen Marek a Petr, což mě velmi mrzelo kvůli předání odměny, která čekala kluky na konci. Závěrečná lekce tudíž proběhla pouze s kluky. Kluci se delší čas „prali“ s lanem, které měli vytvarovat právě do ležaté osmičky, s mojí malou pomocí to nakonec zvládli. Na závěr si kluci donesli košťata a několikrát dráhu proletěli. Cvičení na jemnou motoriku kluky velmi bavila, posyp cukrem jsem z mého pohledu měla zařadit do dřívější lekce, jelikož se tím výborně tvaruje správný úchop grafického náčiní. Poprvé v téhle lekci jsme místo písničky, kterou kluci neznali, doprovázeli prvek básničkou. Pro srovnání si myslím, že je zpěv písničky lepší pro plynulejší tahy tužkou či křídou. Pracovní list byl posledním úkolem z celého projektu. Jako velkou odměnu dostali kluci vyrobený diplom, který je chválí a vybízí do dalšího pokračování psaní ve škole.

6 EVALUACE PROJEKTU

Evaluace projektu je založená na celkovém zhodnocení posunu dětí během 4 měsíců, během kterých proběhlo celkem 10 grafomotorických lekcí, které jsem aplikovala v Mateřské škole se 4 dětmi předškolního věku. Mým hlavním cílem bylo zjistit, zda napomohly rytmické činnosti dětem v posunu grafomotoriky s celkovými 4 akcenty: tempo, tlak, velikost a přesnost. Vybrané akcenty jsem zvolila dle autorů Loose, Piekert, Diener (2007). Dílčí sekundární cíle projektu, které v evaluaci analyzuji, je posun dětí v držení grafického náčiní polohy těla při psaní a rytmické cítění.

Tabulka 17 Evaluace kvalitativních změn 1.

GRAFOMOTORICKÉ PRVKY – Michaela				
Listopad/Březen	TEMPO	TLAK	VELIKOST	PŘESNOST
Tečka	rychlé/rychlé	žádný/žádný	stejná/stejná	velmi přesné/velmi přesné
Vodorovná čára	pomalé/mírné	silný /jemný	stejná/stejná	nepřesné/mírné odchylky
Svislá čára	pomalé/svižné	silný /jemný	stejná/stejná	přesné/ velmi přesné
Šikmá čára	pomalé/mírně rychlé	jemný/jemný	větší/stejná	nepřesné/ mírné odchylky
Horní dolní Oblouk	rychlé/svižné	jemný /jemný	stejná/stejná	odchylky/mírné odchylky
Horní zátrh	pomalé/mírné	silný/ jemný	stejná/stejná	přesné/přesné
Kruh	pomalé/svižné	mírný/mírný	větší/stejná	nepřesné/mírné odchylky
Spirála	mírné/svižné	mírný/mírný	menší/stejná	nepřesná/mírné odchylky
Dolní smyčka	velmi pomalé/mírné	silný/mírný	menší/stejná	nepřesná/ mírné odchylky
Ležatá osmička	pomalé/mírné	jemný/jemný	stejná/stejná	odchylky/přesné
Poloha těla	špatné sezení- hlava vytočená do strany, vystrkování jazyku/ Dostačující-hlava mírně nakloněna ve směru psaní, nohy jsou pevně na podlaze, rovná záda.			
Úchop náčiní	silný hrníčkový úchop s prolomeným ukazovákem/špetkový úchop s mírně prohnutým ukazovákem			
Rytmické cítění	velmi dobré rytmické cítění, neuměla zacházet správně s činely/rytmické cítění projevila v rytmických činnostech, kdy s jistotou zvládala správně vyřukávat rytmus zároveň se zpěvem			

Tabulka 18 Evaluace kvalitativních změn 2.

GRAFOMOTORICKÉ PRVKY – Júlie				
Listopad/ Březen	TEMPO	TLAK	VELIKOST	PŘESNOST
Tečka	rychlé/rychlé	žádný/žádný	stejná/stejná	přesné/přesné
Vodorovná čára	rychlé/rychlé	jemný/žádný	stejná/stejná	mírné odchylky/přesné
Svislá čára	rychlé/velmi rychlé	jemný/žádný	stejná/stejná	přesné/přesné
Šikmá čára	mírné/rychlé	jemný/jemný	stejná/stejná	mírné odchylky/ mírné odchylky
Horní dolní oblouk	mírné/svižné	jemný/jemný	větší/stejná	nepřesné/mírné od- chylky
Horní zátrh	rychlé/rychlé	jemný/žádný	stejná/stejná	přesné/přesné
Kruh	svižné/rychlé	jemný/žádný	stejná/stejná	přesné/velmi přesné
Spirála	rychlé/velmi rychlé	jemný/jemný	stejná/stejná	přesné/velmi přesné
Dolní smyčka	pomalé/mírné	mírný/žádný	stejná/stejná	mírné odchylky/přesné
Ležatá osmička	mírné/rychlé	jemný/jemný	větší/stejná	nepřesné/přesné
Poloha těla	kvůli malému vzrůstu přesazená k menšímu stolu, loket si přidržoval papír, hlava rovně/ Přesun ke stolu předškoláků			
Úchop náčiní	špetkový úchop s mírně prohnutým ukazovákem/špetkový úchop			
Rytmičné cítění	Júlie hraje na flétnu a klavír, ve všech 10 lekcích šel správný cit pro rytmus oproti klukům sluchově poznat			

Tabulka 19 Evaluace kvalitativních změn 3.

GRAFOMOTORICKÉ PRVKY – Petr				
Listopad/Březen	TEMPO	TLAK	VELIKOST	PŘESNOST
Tečka	rychlé/rychlé	žádný/žádný	nepochopení zadání/stejná	nepochopení zadání/přesné
Vodorovná čára	svižné/svižné	silný/mírný	stejná/stejná	odchylky/odchylky
Svislá čára	mírné/rychlé	silný/mírný	stejná/stejná	přesné/velmi přesné
Šikmá čára	rychlé/rychlé	silný/silný	stejná/stejná	mírné odchylky/přesné
Horní dolní oblouk	rychlé/mírné	silný/mírný	stejná/stejná	odchylky/mírné odchylky
Horní zátrh	rychlé/rychlé	silný/jemný	stejná/stejná	velmi nepřesné/nepřesné
Kruh	rychlé/rychlé	silný/mírný	stejná/stejná	odchylky/odchylky
Spirála	mírné/mírné	silný/mírný	menší/stejná	odchylky/odchylky
Dolní smyčka	pomalé/mírné	silný/mírný	posunutá vlevo/stejná	nepřesné/mírné odchylky
Ležatá osmička	rychlé/rychlé	silný/mírný	stejná/stejná	přesné/přesné
Poloha těla	sed s nakloněnou hlavou, druhá ruka ohnutá, vystrkování jazyku/sed s rovnými zády, nakloněná hlava, vystrkování jazyku u těžších prvků			
Úchop náčiní	špetkový úchop s ohnutým palcem přes graf. náčiní/ špetkový úchop			
Rytmické cítění	neschopnost správného vyťukávání do dřívěk, pomalé vytleskávání, mimo rytmus/správné ovládní rytmičkových nástrojů, správné rytmičkové vyťukávání podle ukázky			

Tabulka 20 Evaluace kvalitativních změn 4.

GRAFOMOTORICKÉ PRVKY – Marek				
Listopad/Březen	TEMPO	TLAK	VELIKOST	PŘESNOST
Tečka	rychlé/rychlé	žádný/žádný	stejná/stejná	přesné/přesné
Vodorovná čára	mírné/rychlé	jemný/žádný	stejná/stejná	velmi přesné/velmi přesné
Svislá čára	mírné/mírné	mírný/jemný	stejná/stejná	přesné/velmi přesné
Šikmá čára	pomalé/svižné	jemný/žádný	stejná/stejná	velmi přesné/velmi přesné
Horní dolní oblouk	mírné/rychlé	mírný/jemný	stejná/stejná	mírné odchylky/přesné
Horní zátrh	rychlé/rychlé	jemný/ žádný	stejná/stejná	mírné odchylky/přesné
Kruh	mírné/rychlé	jemný/žádný	stejná/stejná	velmi přesné/velmi přesné
Spirála	mírné/mírné	mírný/žádný	menší/stejná	mírné odchylky/přesné
Dolní smyčka	pomalé/mírné	jemný/jemný	menší/stejná	menší/stejná
Ležatá osmička	pomalé/mírné	jemný/ žádný	stejná/ stejná	přesné/přesné
Poloha těla	sed s prohnutými zády, chodidla opřena pouze o špičky, hlava na stranu/sed rovně, chodidla opřena pevně celými chodidly, hlava rovná.			
Úchop náčiní	pěstičkový úchop/ špetkový úchop s vychýleným palcem (vada palce)			
Rytmičké cítění	správné vyťukávání do rytmických dřivek, velká nesoustředěnost, snadné odvedení pozornosti/ovládání rytmických nástrojů, snaha o soustředění při individuální práci			

6.1 Celkové vyhodnocení

Výsledek posunu dětí je přehledně vidět v jednotlivých tabulkách výše. Hodnocení proběhlo na základě pozorování, kdy jsem poté porovnávala akcenty grafomotorických prvků zvlášť.

Největší posun jsem zaznamenala při tempu a plynulosti vedení čar, které se u všech dětí posunulo správným směrem dopředu. Tlak na podložku jsem zjišťovala pomocí fixy, se kterou děti oba dva grafomotorické testy vyplňovaly. Zvuk fixy mi napověděl, jak moc děti na papír tlačí, popř. jak tlustou čáru jim fixa zanechávala.

Celkově se u dětí tlak na podložku velmi zmírnil, v lekcích děti samy poznaly, že je potřeba vést ruku plynule, netlačit tolik na papír, aby stíhaly zároveň kreslit a doprovázet se zpěvem. S velikostí jsem nezaznamenala velký problém ani před začátkem projektu, tudíž jsem nezaznamenala velkou změnu. Přesnost obtažení prvku se postupně také zlepšovalo, nicméně jsem nekladla na tento akcent velkou důležitost.

Nejvýraznější posun vidím ve větším uvolnění zápěstí a plynulejších čarách jedním tahem. Bohužel se mi nepodařilo vždy zajistit prázdnou třídu pro realizaci projektu. Některé děti byly velmi zvědavé, co s předškoláky děláme a chtěly zkoušet činnosti s námi. Z hlediska motivace považuji projekt za úspěšný, děti byly po poslední lekci velmi zklamané, že už nebudeme nic nacvičovat. Samotní rodiče se po skončení projektu zajímali, zda bude projekt dále pokračovat a jestli bych jim poskytla nevyplněné pracovní listy.

6.2 Doporučení pro praxi

V rámci všech deseti lekcí jsem pracovala s počtem 4 dětí, které byly mým výzkumným souborem. Po dokončení všech lekcí jsem toho názoru, že by se mělo pracovat se skupinou maximálně 5 dětí, jelikož jen při tomto počtu se mohou správně sledovat veškeré počínající návyky a špatné zlozvyky, které si dítě při prvopočátečním psaní vytváří nevědomky. Při větším počtu dětí by učitel neměl možnost tyto špatné návyky včas eliminovat.

Jako vhodné se mi osvědčily činnosti, které postupují od zaměření hrubé motoriky po jemnou. Nácvik grafomotorického prvku je vhodné nejprve provádět na velké zavěšené ploše papíru, zdi, tabule, písku a poté postupovat k vodorovnému či nakloněnému menšímu prvku. Rozhodně doporučuji, aby děti pracovaly s více druhy grafického náčiní a kreslily na různorodé povrchy (mouka, tabule..). Při dobré motivaci můžeme probouzet zájem dětí o plnění činností, které v našem případě rozvíjely nejen prvopočáteční psaní, ale i čtení, naslouchání se vzájemně a samotný projev dítěte.

Největší doporučení po zkušenostech z mého projektu je spojení rytmických činností společně s kreslením. Jak jsem se sama mohla přesvědčit, rytmické aktivity opravdu dokáží uvolnit pohyb ruky, zautomatizovat pohyb po určitém prvku, odvést plnou pozornost od psaní a tím zjednodušit samotný pohyb. Tohle spojení dokáže samotné dítě uvolnit za doprovodu básniček či písniček. Při doprovodu básniček a písniček se dokáže dítě lépe uvolnit, činnosti děti potom mnohem více baví, a to je podle mě velký důvod, proč spojit grafomotoriku s rytmickými aktivitami.

ZÁVĚR

V této bakalářské práci jsem pracovala a zabývala se grafomotorikou a jejím rozvojem prostřednictvím rytmických činností. Grafomotoriku se snažíme vhodně rozvíjet již v předškolním období, jelikož při nástupu do povinné školní docházky musí být dítě fyzicky i psychicky připraveno na úkoly, které ho čekají.

Úkolem a přáním učitelů je, aby dítě mělo přechod do školy co nejjednodušší a bezproblémový. Proto děti správně metodicky vedeme pomocí zábavných činností k tomu, aby si postupně zvykaly na správný úchop grafického náčiní, uvolněnosti ruky při psaní, soustředění se na činnost a mnoho dalších aspektů, které k psaní potřebují. Vše je samozřejmě ovlivněno samotným individuálním přístupem ke každému dítěti v rámci jeho osobních předpokladů, které se snažíme respektovat.

V teoretické části bakalářské práce jsem se nezaměřila pouze na vývoj grafomotoriky, ale také na činitele, které grafomotoriku ovlivňují exogenně i endogenně. Na dítě působí oba aspekty a není možné na jakoukoliv z popsaných oblastí nebrat ohled. Neméně důležitou oblastí je spojení grafomotoriky s rytmickými činnostmi, kde se zabývám psychomotorikou a senzomotorikou, kterou při spojení rytmu a grafomotoriky efektivně rozvíjíme.

V aplikační části je vytvořený projekt, který zahrnuje 10 lekcí zaměřených na grafomotoriku. Cílem bakalářské práce bylo zjistit, zda můžeme grafomotoriku rozvíjet prostřednictvím rytmických aktivit. Hlavním zdrojem při tvoření projektu byla Metoda dobrého startu, která taktéž propojuje motoriku, psychiku a složku akustickou a optickou. Při činnostech jsme použili různé psací materiály (tvrdé i měkké) ke kreslení a pestrou škálu pomůcek. Střídali jsme velikosti a tvary ploch, na které jsme kreslili. Po skončení mého projektu jsem pomocí evaluace kvalitativních změn u 4 dětí předškolního věku zaznamenala posuny, kterého jsme prostřednictvím cíleného tréninku dosáhli. Mezi dílčí cíle jsem zahrnula změnu v poloze těla při psaní a držení grafického náčiní.

Během sběru informací a studování problematiky grafomotoriky a počátečního psaní jsem získala mnoho nových zajímavých vědomostí, které jsem zahrnula nejen do vytvořeného projektu, ale také do mé každodenní praxe v Mateřské škole, kde aplikuji nabyté vědomosti při práci s mladšími dětmi. Budu velmi ráda, když si příští školní rok projekt zopakují s dalšími dětmi, vylepším nedostatky a budu tak zlepšovat grafomotoriku budoucích školáků i nadále.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] Bednářová, J., & Šmardová, V. (2007). *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. Brno: Computer Press.
- [2] Blahutková, M. (2003). *Psychomotorika*. Brno: Masarykova univerzita.
- [3] Casbergue, R. M., & Strickland, D. S. ([2016]). *Reading and writing in preschool: teaching the essentials*. London: The Guilford Press.
- [4] Čáp, J., & Mareš, J. (2007). *Psychologie pro učitele* (Vyd. 2). Praha: Portál.
- [5] Doležalová, J. (2016). *Rozvoj grafomotoriky v projektech* (Vydání druhé). Praha: Portál.
- [6] Dvořáková, H., Kukačková, M., Lietavcová, M., Nádvorníková, H., & Svobodová, E. (2015). *Rozvíjíme dovednosti hrubé a jemné motoriky dětí: dítě a jeho tělo* (2. vydání). Praha: Raabe.
- [7] Fasnerová, M. (2014). *Současné předlohy písma na primární škole jako součást reformy ve školství*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- [8] Fasnerová, M. (2018). *Prvopočáteční čtení a psaní*. Praha: Grada.
- [9] Kucharská, A., & Švancarová, D. (2003). *Bezstarostné roky: Kroky a krůčky předškolním věkem* (1st ed.). Praha: Scientia, s.r.o.
- [10] Kutálková, D. (2005). *Jak připravit dítě do 1. třídy: rozvoj obratnosti, smyslové vnímání, řeč, náměty na hry, kresba, školní zralost*. Praha: Grada
- [11] Lipnická, M. (2007). *Rozvoj grafomotoriky a podpora psaní: preventivní program, který pomáhá předcházet vzniku dysgrafie*. Praha: Portál.
- [12] Matějček, Z. (2012). *Co, kdy a jak ve výchově dětí* (Vyd. 5). Praha: Portál.
- [13] Mlčáková, R. (2009). *Grafomotorika a počáteční psaní*. Praha: Grada.
- [14] Nevěčný, J., & Něvěčná, A. (2010). *Velká kniha předškoláka*. Praha: Rubicon.

- [15] Plháková, A. (2004). *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia.Portál.
- [16] Průcha, J., Walterová, E., & Mareš, J. (2009). *Pedagogický slovník* (Nové, rozš. a aktualiz. vyd). Praha: Portál.
- [17] Říčan, P. (2009). *Psychologie* (4. vyd). Praha: Portál.
- [18] Smolková, T. (2007). *Dítě v úctě přijmout--: vzdělávací program waldorfské mateřské školy*. Praha: Maitrea.
- [19] Sovák, M., Edelsberger, L., & Edelsberger, T. (2000). *Defektologický slovník* (3., upr. vyd). Jinočany: H & H.
- [20] Swierkoszová, J. ([1998]). *Metoda dobrého startu*. Ostrava: Stylton.
- [21] Synek, F. (1991). *Záhady levorukosti: asymetrie u člověka*. Praha: Horizont.
- [22] Šmelová, E., Petrová, A., & Suralová, E. (2012). *Připravenost dětí k zahájení povinné školní docházky v kontextu současného kurikula*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- [23] Vágnerová, M. (2005). *Vývojová psychologie* (2. vydání). Praha: Portál.
- [24] Zelinková, O. (2017). *Dyspraxie: vývojová porucha pohybové koordinace*. Praha.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- [25] *Asociace waldorfských mateřských škol* [online]. [cit. 2019-03-26]. Dostupné z: <http://www.awms.cz/obecne-principy>
- [26] Bubeníčková, P., & Janhubová, Z. Stimulační program Maxík [Online]. Retrieved March 26, 2019, from <http://www.mujmaxik.snadno.eu/>
- [27] Johnová, J. (2015). Jak správně psát [Online]. In *Jak správně psát, jak správně kreslit*. Praha. Retrieved from <http://www.jak-spravne-psat.cz/mate-nadane-dite-2/>
- [28] Pondeliková, R. Skolkar Umenie a kultúra [Online]. Retrieved April 16, 2019, from <https://www.knihydobrovsky.cz/skolkar-umenie-a-kultura-663705>

- [29] Rámcový vzdělávací program: MŠMT [Online]. Retrieved March 17, 2019, from <http://www.msmt.cz/file/39793/>
- [30] Tilešová, L., & Valachová, D. Grafomotorika s krtkem vrtkom: Rozvoj grafomotoriky předškolákův pomocí výtvarných aktivit [Online]. In (pp. 1-78).
- [31] Zápotočná, O., & Petrová, Z. Jazyková gramotnost' v předškolském věku: Teoretické východiska a námety k analýze a tvorbě kurikula jazykového vzdělávání dětí MŠ [Online]. In (p. 91).

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

MŠ Mateřská škola

Např. Například

Graf. Grafomotorika

RVP Rámcově vzdělávací program

PV Předškolní vzdělávání

PL Pracovní list

Mj. Mimo jiné

Atd. A tak dále

Apod. A podobně

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Ukázka špetkového úchopu.

Obrázek 2 Ukázka špatného úchopu grafického náčiní: zleva špetkový úchop s prolomeným ukazovákem, pěstičkový úchop

Obrázek 3 Ukázka hrníčkového úchopu.

Obrázek 4 Ukázka polohy těla při psaní: vlevo správné postavení těla při psaní, vpravo špatné postavení těla při psaní.

Obrázek 5 Skok na kytku

Obrázek 6 Stavba pece

Obrázek 7 Výroba papírového deštníku.

Obrázek 8 Nácvik svislé čáry.

Obrázek 9 Práce s pilkou.

Obrázek 10: nahoře doplnění zubů pilce, nácvik graf. prvku.

Obrázek 11 Shazování kuželů.

Obrázek 12 Malování do mouky.

Obrázek 13 Skoky přes překážky.

Obrázek 14 Modelace z drátku.

Obrázek 15 Chůze po kruhu.

Obrázek 16 Tanec se šátky.

Obrázek 17 Nácvik kruhu.

Obrázek 18 Foukání do míčku.

Obrázek 19 Nácvik spirály.

Obrázek 20 Pozdrav básničkou.

Obrázek 21 Ukázka lovení vršků.

Obrázek 22 Chůze po laně.

Obrázek 23 Posyp cukrem.

SEZNAM OBRÁZKŮ Z PŘÍLOH

Obrázek 24 *Obrázek pece.* Pinterest [online]. [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/524528687839699015/>.

Obrázek 25 *Obrázek mraku.* Depositphotos [online]. [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://cz.depositphotos.com/101459192/stock-illustration-black-and-white-cartoon-thundercloud.html>.

Obrázek 26 *Obrázek poštovského panáčka.* Pinterest [online]. [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/272678952422230986/?lp=true>.

Obrázek 27 *Obrázek pilky.* Myloview [online]. [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://myloview.cz/obraz-pilka-kresleny-vektorove-a-ilustrace-cerne-a-bile-rucne-malovana-c-3848C3C>.

Obrázek 28 *Obrázek domečku.* Depositphotos [online]. [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://cz.depositphotos.com/127987976/stock-illustration-cartoon-hand-drawing-house.html>.

Obrázek 29 *Obrázek kominíka.* Myloview [online]. [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://myloview.cz/obraz-kominik-omalovanky-c-246C45C>.

Obrázek 30 *Obrázek psa.* Celysvet [online]. [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <http://www.celysvet.cz/omalovanky-k-vytisknuti-zvirata-pejsci-psi>

Obrázek 31 *Obrázek foukajícího mraku.* Onlineomalovanky [online]. [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: https://www.onlineomalovanky.cz/omalov%C3%A1nka-mrak-a-siln%C3%BDv%C3%ADtr_2232.html

Obrázek 32 *Obrázek pekařky. Promaminky* [online]. [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://www.promaminky.cz/kreativni-dilna/obrazky-omalovanky-299/cukrovi-3604>.

Obrázek 33 *Obrázek děvčete u potoka* Pinterest [online]. [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/272678952422230990/?lp=true>.

Obrázek 34 *Obrázek čarodějnice. Pixers* [online]. [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://pixers.cz/fototapety/carodejnice-karikatura-za-omalovanky-56083629>.

SEZNAM TABULEK

Schéma 1 Činitelé ovlivňující grafomotoriku.

Tabulka 2 Vývoj grafomotoriky (Looseová, 2001, s. 58)

Tabulka 3 Diagnostika 1. dítěte

Tabulka 4 Diagnostika 2. dítěte

Tabulka 5 Diagnostika 3. dítěte

Tabulka 6 Diagnostika 4. dítěte

Tabulka 7 Lekce č. 1

Tabulka 8 Lekce č. 2

Tabulka 9 Lekce č. 3

Tabulka 10 Lekce č. 4

Tabulka 11 Lekce č. 5

Tabulka 12 Lekce č. 6

Tabulka 13 Lekce č. 7

Tabulka 14 Lekce č. 8

Tabulka 15 Lekce č. 9

Tabulka 16 Lekce č. 10

Tabulka 17 Evaluace kvalitativních změn 1.

Tabulka 18 Evaluace kvalitativních změn 2.

Tabulka 19 Evaluace kvalitativních změn 3.

Tabulka 20 Evaluace kvalitativních změn 4.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 (P1): Lekce č. 1

Příloha 2 (P2): Lekce č. 2

Příloha 3 (P3): Lekce č. 3

Příloha 4 (P4): Lekce č. 4

Příloha 5 (P5): Lekce č. 5

Příloha 6 (P6): Lekce č. 6

Příloha 7 (P7): Lekce č. 7

Příloha 8 (P8): Lekce č. 8

Příloha 9 (P9): Lekce č. 9

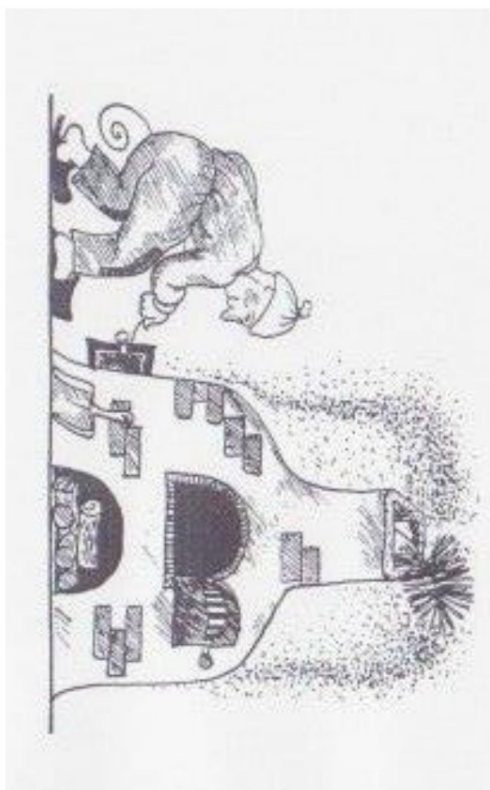
Příloha 10 (P10): Lekce č. 10

Příloha 11 (P11): Vstupní a výstupní grafomotorický test

Příloha 12 (P12): Souhlas MŠ s realizací projektu

Příloha 13 (P13): Souhlas rodičů s realizací projektu

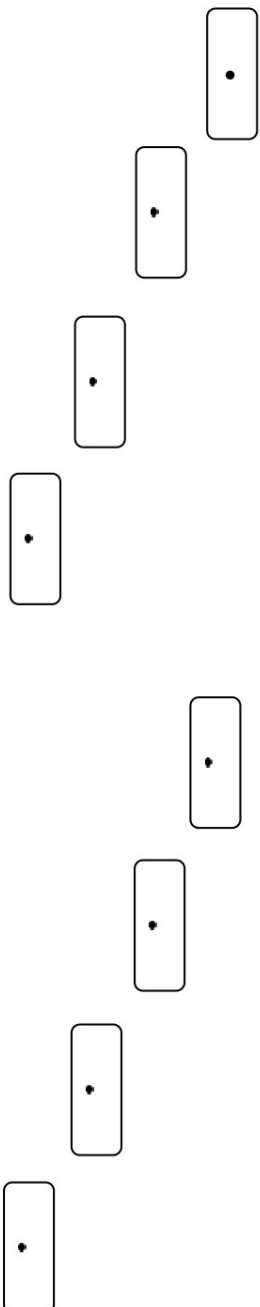
Příloha 1 (P1): Lekce č. 1- tečka

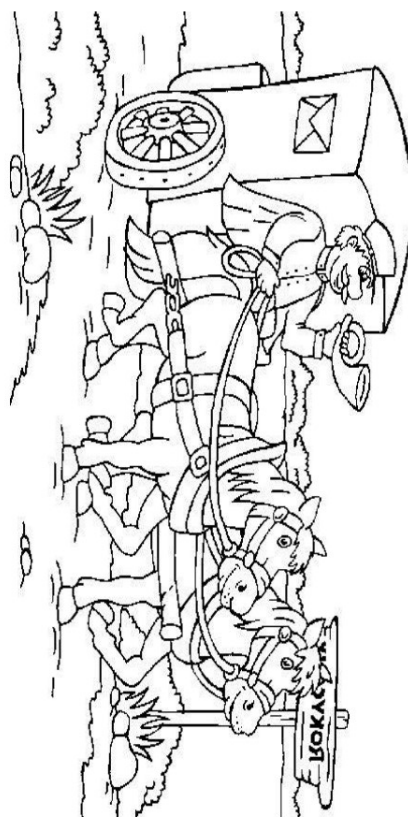
Obr. 24

Procvičení tečky

Pec nám spadla, pec nám spadla,
 kdopak nám ji postaví?
 Starý pecář není doma
 a mladý to neumí.
 Zavoláme na dědečka,
 ten má velké kladivo,
 dá do toho čtyři rány
 a už je to hotovo.

Příloha 2 (P2): Lekce č. 2- vodorovná čára

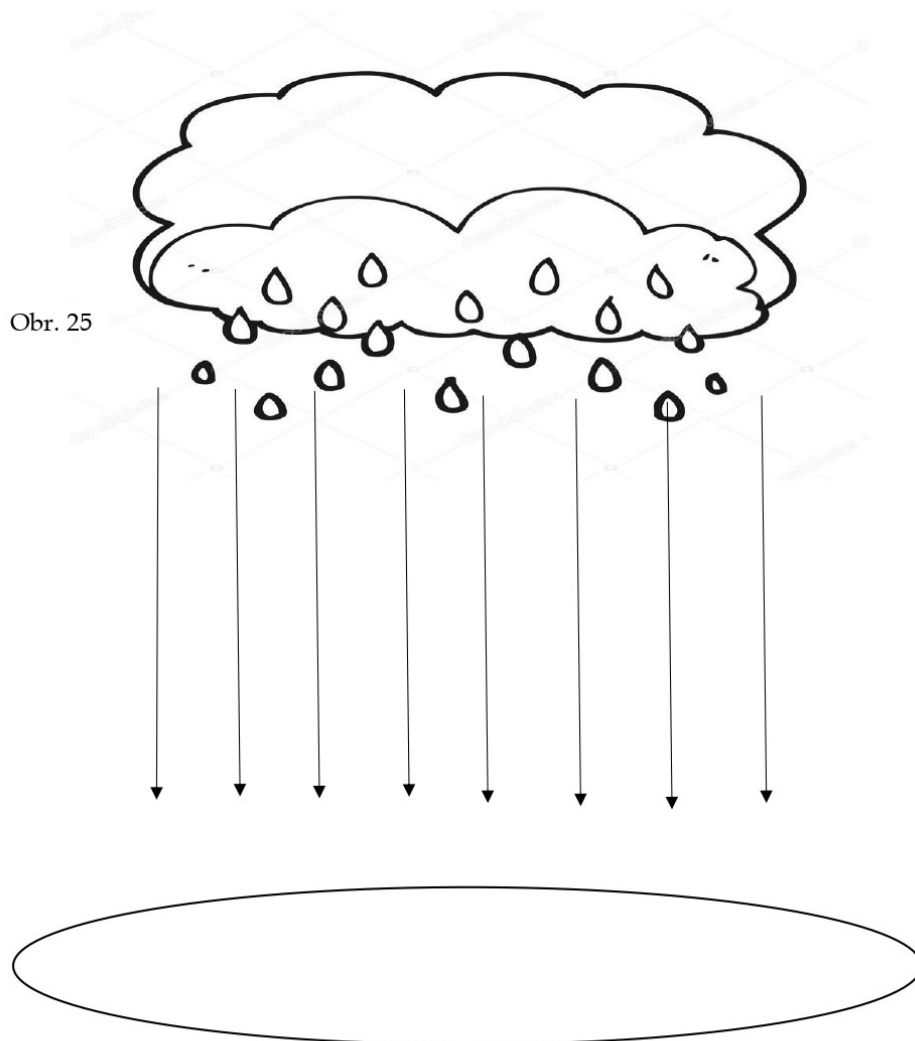
Nácvik vodorovné čáry

Obr. 26

Jede, jede, poštovský
 panáček,
 jede, jede poštovský pán.
 Má vrany koničky, jako dvě
 rybičky,
 jede, jeden do Rokycan.

Příloha 3 (P3): Lekce č. 3- svislá čára

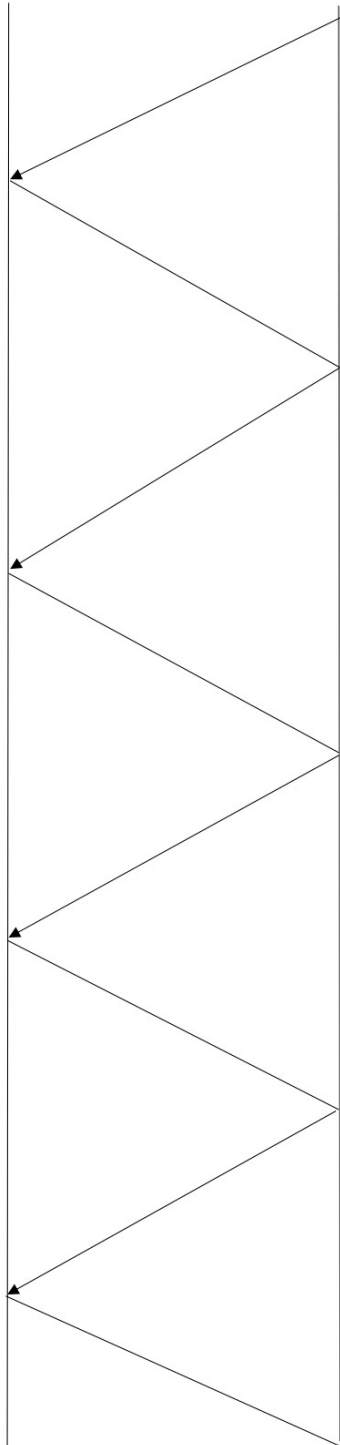
Nácvik svislé čáry

Prší, prší, jen se leje,
kam koníčky pojedeme.

Pojedeme na luka,
až kukačka zakuká.

Příloha (P4): Lekce č. 4- ostrý obrat (šikmé čáry)

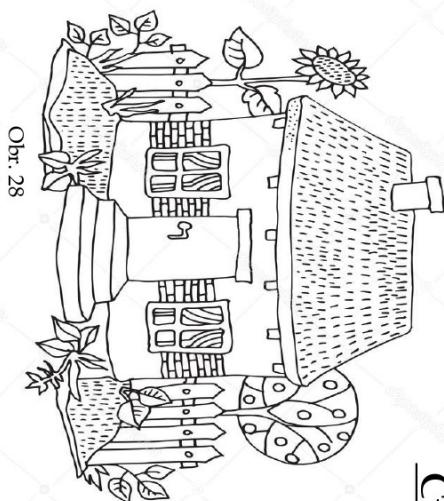
Obr. 27

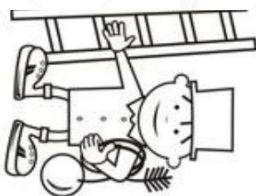
Už ty pilky dořezaly,
už ty mlýnky domlely.
Už sedláci vymlátíli,
majú prázdné stodoly

Příloha 5 (P5): Lekce č. 5- horní a dolní oblouk

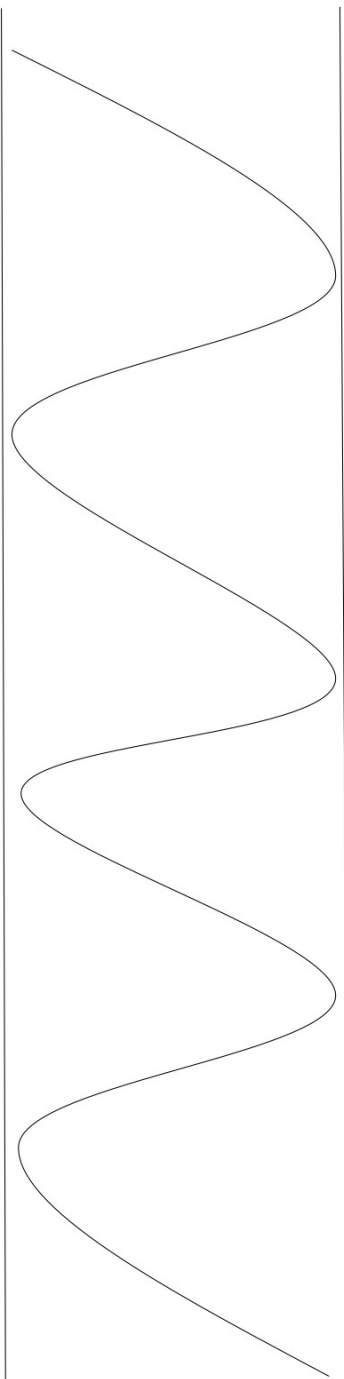
Obr. 28

Obr. 29

Cvičení horního a dolního oblouku

Kalamajka mik, mik, mik, mik,
oženil se komíník.
Vzal si ženu Elišku,
v roztrhaném kožíšku.

Příloha (P6): Lekce č. 6- horní zátrh

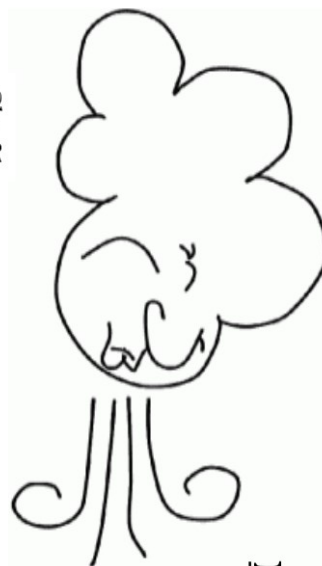
Nácvik horního zátrhu

Skákal pes, přes oves,
přes zelenou louku.
Šel za ním myslivec
péro na klobouku.

Obr. 30

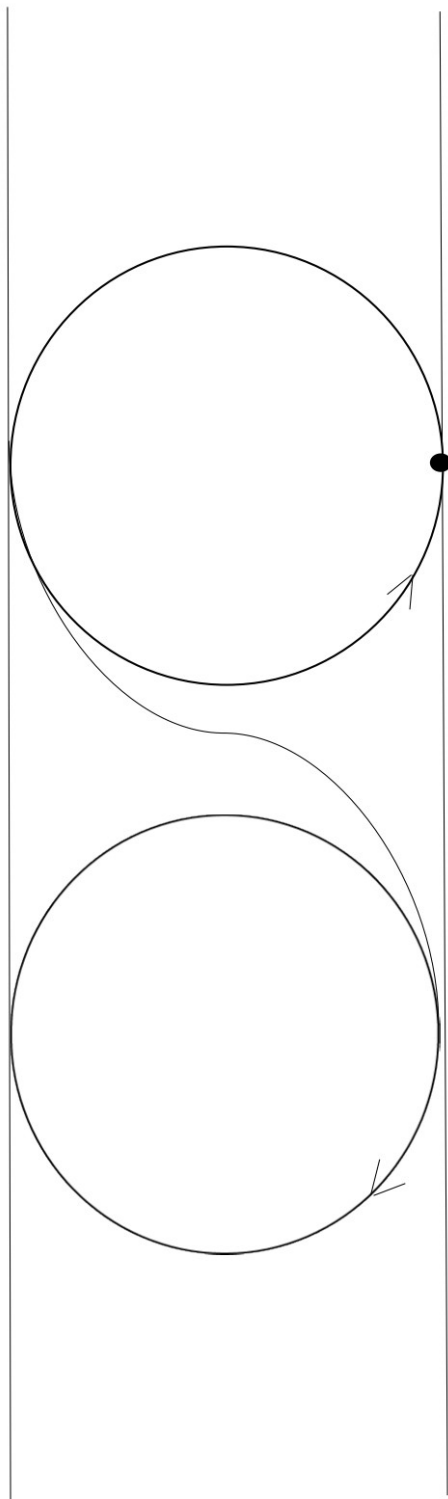
Příloha (P7): Lekce č. 7- kruh

Obr. 31

Nácvik kruhu

Vzal si mrak, černý frak, pozval
paní bouřku.
Na taneček, na kopeček točili
se v kroužku.
Na taneček, na kopeček, točily
se v kroužku.

Příloha 8 (P8): Lekce č. 8- spirála**Cvičení spirály**

Pekla vdolky z bílý mouky,
sypala je perníkem.

házela je Honzíčkovi,
otevřeným okýnkem.

Jez Honzíčku jsou dobrý,

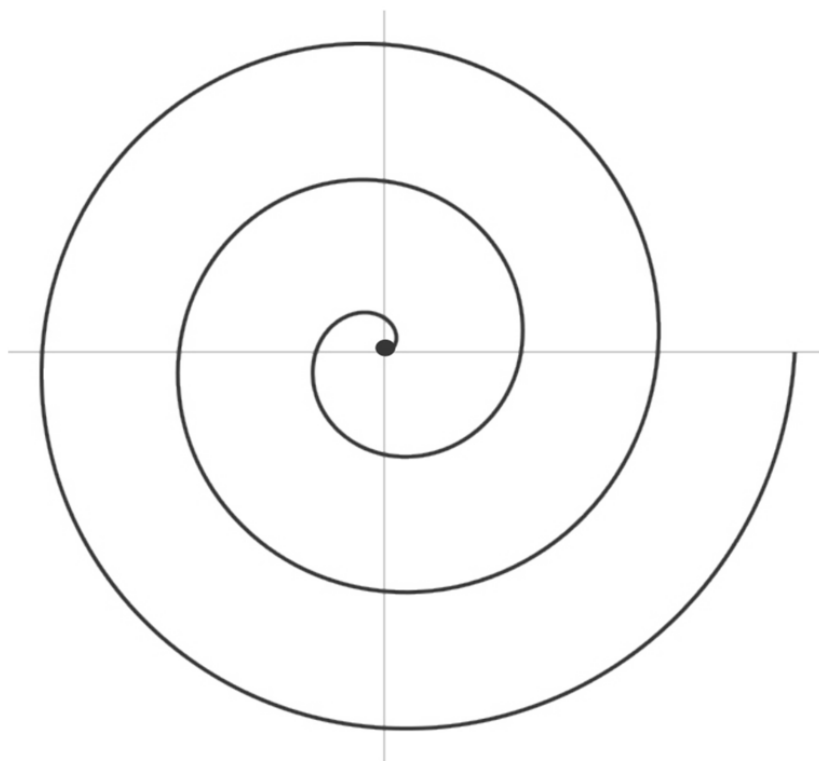
jsou perníkem sypaný,

budou-li ti dobře chutnat,

jsou tam ještě makový.

Obr. 32

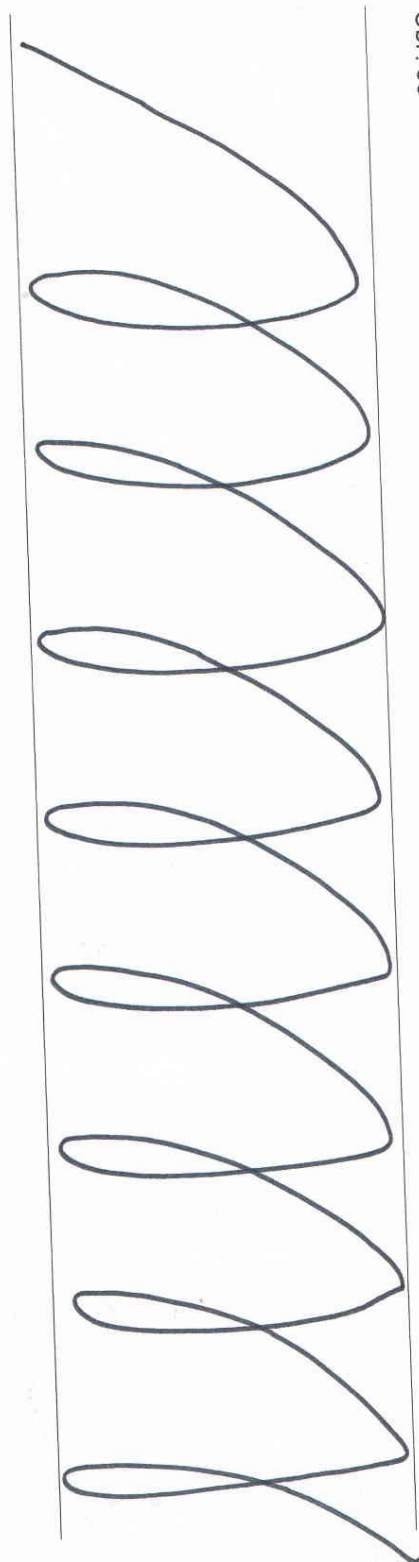
Příloha (P9): Lekce č. 9- smyčka

Obr. 33

Nácvik dolní smyčky

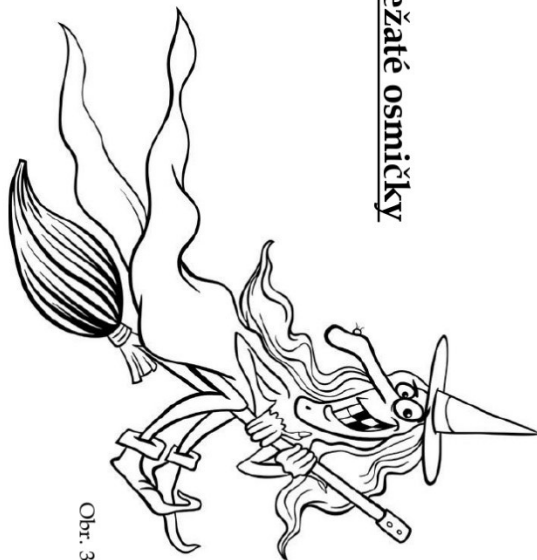
Holka modrooká, neseďávej u potoka,
holka modrooká, neseďávej tam.
V poroce se voda točí, podemele tvoje oči.
Holka modrooká, neseďávej tam.

Příloha 10 (P10): Lekce č. 10- ležatá smyčka

Nácvik ležaté osmičky

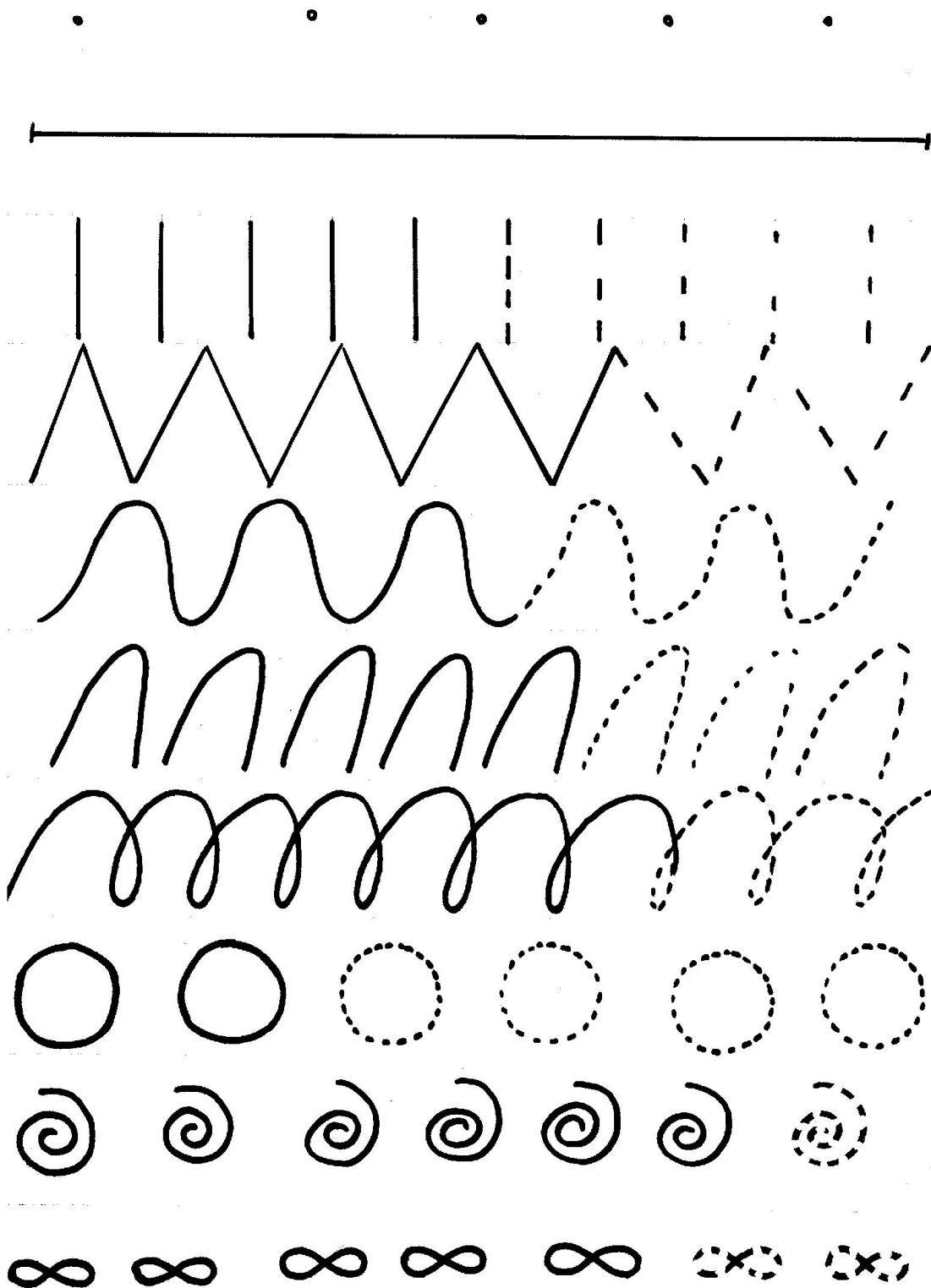
Jezibaba s jezibabou,
na kopečku za Jihlavou,
radily se radily,
ják by nejlip radily.
Čáry máry, bastafildy,
košťátko nás ponese,
poletíme jako vítr,
bojte se nás, bojte se!

Obr. 34

Příloha 11 (P11): Vstupní a výstupní grafomotorický test

Příloha 12 (P12): Souhlas MŠ s realizací projektu

V rámci projektu grafomotoriky, souhlasím s realizací v naší MŠ v časovém rozmezí listopad 2018 –březen 2019, se kterým nás studentka Nicola Janečková obeznámila.

Do projektu budou zařazeny 4 děti předškolního věku se souhlasem jejich zákonných zástupců.

.....
Podpis a razítko ředitele

Příloha 13 (P13): Souhlas rodičů s realizací projektu

Jméno dítěte:

Já.....stvrzuji svým podpisem, že souhlasím s realizací projektu pro rozvoj grafomotoriky, který se bude konat v MŠ Radost, za účelem zkvalitnění přípravy do povinné školní docházky a školní připravenosti mé dcery..... Souhlasím se zpracováním a pořizováním snímků, které by byly použity v bakalářské práci.

Nicola Janečková.

Školní asistentka, absolventka 3. ročníku univerzity Tomáše Bati ve Zlíně.

Hana Mikulíková, ředitelka MŠ.

Podpis.....